

Konfliktusok a magyar–francia kapcsolatokban – Iratok a francia „Radványi-ügy” történetéhez (1959–1967), [1]

1956 után Magyarország és Franciaország kapcsolatát diplomaták kiutasítása, letartóztatások és egymás követségeinek figyelése, a diplomaták végzálása, illetve a vízumok megtagadása jellemezte. Radványi János (1922–2016) vízumügye is ennek a konfliktusnak a részét jelentette. A vele szembeni francia elutasító magatartást ugyanakkor – amellelt, hogy tisztában voltak katonai hírszerzői tevékenységével, ami miatt már 1952-ben kiutasították Franciaországból – nagymértékben meghatározta az, hogy a franciák tudomást szereztek arról, miszerint tudtuk és engedélyük nélkül kapcsolatot tartott a francia gyarmati uralom ellen megszerveződő algériai felszabadító mozgalommal, és a titokban megszervezett észak-afrikai útjai közvetlenül sértették a francia érdekeket. Forrásközlésünkhöz a francia Külügyminisztérium nantesi levéltárában található, Radványi Jánossal kapcsolatban 1967-ben (az amerikai disszidálása után) összegyűjtött dokumentumok, illetve a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában a személyére vonatkozó külügyminisztériumi iratok közül válogattunk.

Bevezetés[1]

1948–1949 után a magyar–francia viszonyt a hidegháború elmérgesedése határozta meg.[2] A kapcsolatokat kölcsönös kémkedési ügyek leleplezéséből származó botrányok és egymás diplomatáinak kiutasítása jellemezte. 1949-ben a franciák *Mód Pétert*[3] is kiutasították, akit tanácsosi rangban, Rajk László bizalmi embereként küldtek ki Párizsba, és aki 1968-ban nagykövetségként tért vissza a francia fővárosba.[4] A két ország kapcsolatának a vizsgálátát hosszabb időszakra kiterjesztve azonban azt látjuk, hogy azt korántsem csak a konfliktus határozta meg, hanem néha enyhüléssel járó periódusok következtek, amelyek közeledéssel jártak. Ez utóbbi volt jellemző 1954–1956 folyamán, amikor a nemzetközi kapcsolatok részleges enyhülésének köszönhetően a magyar–francia relációban is változások kezdődtek.[5]

Emögött Párizs azon szándéka húzódott meg, hogy az átmeneti enyhülést kihasználva új kapcsolatokat építsen ki a kelet-európai országokkal.

Ezzel párhuzamosan a magyar kormány elengedte a budapesti Francia Intézet kémkedéssel vádolt alkalmazottját, kiutazási engedélyeket adtak a kettős állampolgárok részére, magyar zenekarok, művészek, szakemberek utaztak ki Franciaországba. Viszonzásképpen 1956 nyarán francia filmdelegáció érkezett Magyarországra, és francia részről *Jean Paul-Boncour*[6] személyében egy nagy tapasztalattal rendelkező diplomatát küldtek Budapestre, miközben Párizs már 1954-ben elfogadta *Kutas Imre*[7] követ *agrémentjét*[8] is, annak titkosszolgálati múltja ellenére.[9]

A magyar forradalom leverését követően Magyarországgal szemben a francia döntéshozók – véget vetve az enyhülés időszakának – nagyon óvatos, elutasító és távolságtartó politikát folytattak.[10] Így például a hivatalos magyar személyek iránt ellenséges magatartást tanúsítottak, és az elszigetelés szinte teljesnek volt mondható.[11] Az 1963-as amnesztiáig a magyar rendszer nem számított szalonképesnek, ugyanis a magyarkérdés vitája, illetve a nyugati országok bojkottja minden érdemi politikai és diplomáciai tevékenységet meghatározott. Franciaországban a magyar külképviselet – főképpen 1957–1959 között – szabályos karanténba szorult.[12]

Magyar részről már 1957-ben felmerült nyugati diplomaták, pl. *Leslie Alfred Charles Fry*[13] brit követ és a budapesti Francia Intézet irodalmár igazgatója, *Guy Turbet-Delof*[14] kiutasítása.[15] Ez a lépés egyrészt a forradalom utáni közvetlen rendcsinálás igényével függött össze, másrészt az ideológiai harc eszközt is jelentette. *Henri Quioç*[16] francia ügyvivő szerint: „A nyugati képviseletekre tekintve visszatért a Rákosi-korszak.”[17] Guy Turbet-Delof és *Halkó Mária* titkárnő kémkedési ügye, valamint Turbet-Delof későbbi kiutasítása részét képezte annak az ideológiai harcnak, amit a kádári vezetés a forradalom után a saját rendszerének elismerése érdekében kifejtett.[18] A Külügyminisztérium előterjesztésében a Francia Intézet igazgatójának és a budapesti angol követnek a kiutasítása szerepelt.[19] A minisztérium ezzel kívánt erőt demonstrálni a budapesti diplomáciai testület többi tagja előtt.[20] de – figyelembe véve a párizsi magyar diplomáciai jelenlét fontosságát – diszkréten próbálták intézni az ügyet. A magyarok óvatossága és nyitási lépései azonban továbbra sem találtak viszonzásra. Így Párizsban a magyar fogadásokra csak a francia szélsőbal képviselői mentek el, a francia Külügyminisztérium részéről pedig csak nagyon alacsony szintű diplomata – legfeljebb osztályvezető szintig – képviselte a hivatalos Franciaországot, ami mutatta azt, hogy a rendszerrel szembeni elutasítás nem enyhült. Az ellenséges hozzáállás a francia Külügyminisztérium, valamint a hivatalos szervezetek a párizsi magyar követség irányába tanúsított hidegen udvarias, gyakran barátságatlan viselkedésében,[21] illetve a Magyarországgal szemben a nemzetközi szervezetek keretein belül tanúsított állásfoglalásokban nyilvánult meg. Ilyen volt a magyarkérdés támogatása az ENSZ-ben, vagy a nemzetközi szervezetekben a magyar delegációk akkreditálásának elutasítása.

A franciák stílusát és helyzetértékelését mutatja, hogy Jean Paul-Boncour követ még a hivatalos magyar szervek előtt is nyíltan párhuzamot vont a franciaországi német és a magyarországi orosz megszállás között, amivel természetesen nem vívott ki nagy népszerűséget magának. A budapesti kormány megengedhetetlennek minősítette a követ viselkedését és stílusát. A magyar Külügyminisztérium először az 1957. évi április 4-ei fogadást ítélte megfelelő alkalomnak arra, hogy a párizsi követség kitorjjon az elszigeteltségből, és egyben tesztelni is kívánta az új rendszerrel szembeni hivatalos francia vélemény alakulását.[22] A fogadást a Párizsba akkreditált nyugati diplomáciai testület, a hivatalos francia szervek, illetve a polgári értelmiség szinte teljes közönye kísérte.[23] Ezzel szemben a francia követség 1957. július 15-én Budapesten megtartott fogadására nagy számban hívták meg a magyar értelmiség reprezentánsait, miközben a kormány képviselői nem kaptak meghívást.[24] Az 1957. november 7-ei szovjet nagykövetségi fogadáson való francia részvétel szintjének dilemmáját – találkozniuk kellett volna ugyanis *Kádár Jánossal* és kormányának hivatalos képviselőivel – azzal oldották fel, hogy hivatalos kötelezettségei miatt Paul-Boncour követnek erre az időre el kellett hagynia állomáshelyét.[25] Jean Paul-Boncour követ némi iróniával (vagy cinizmussal?) a francia követség fenntartását a magyar kormány 50%-os elismerésének tényeként értékelte.[26]

A franciák a belügynek tekintett algériai háborúba való bármiféle külső beleszólást érzékenyen fogadtak.[27] Az algériai konfliktust magyar részről összekapcsolták a magyarkérdéssel. (Lásd az 1. számú dokumentumot!) Tovább rontotta a két ország viszonyát Halkó Mária, a budapesti Francia Intézet magyar állampolgárságú titkárnőjének letartóztatása, ami komoly érzelmeket kavart fel francia oldalon.[28] Az ügyvel kapcsolatos magyar tájékoztatás megtagadása miatt a francia követség a *Quai d'Orsay*-val egyetértve ismételen vízumháborúba kezdett. Az eset a francia sajtóban is élénk visszhangot kapott, és felmerült a diplomáciai kapcsolatok megszakításának lehetősége. A francia Külügyminisztériumba behívták *Sulyok Bélát*,[29] a párizsi kereskedelmi kirendeltség vezetőjét és közölték vele, ha a Halkó-ügyben[30] nem történik változás, akkor az komoly következményekkel járhat a kereskedelmi forgalom alakulására nézve.[31] és a francia követ is a kapcsolatok teljes „megmerevedését” állapította meg.[32] A *Nagy Imre* miniszterelnök kivégzését követő felháborodás is tovább mélyítette az ellentéteket.[33] és szinte semmilyen érdemi érintkezést nem tett lehetővé.[34]



Algéria, 1962

Forrás: Fortepan / Ferencz Zoltán Zénó

A magyar pártvezetés 1958-ban már határozottabban igyekezett kitörni az elszigetelődésből.[35] Ennek egyik elemét jelentette a NATO-országokkal történő kapcsolatépítés.[36] 1958-ban új lehetőség adódott azzal is, hogy *Charles de Gaulle* tábornok hatalomra jutott. A két ország kapcsolata azonban nem változott, a francia kormány továbbra is elsődlegesen a belpolitikával volt elfoglalva, és szinte mindent az algériai konfliktus rendezésének rendelt alá. A magyarok megítélését francia részről a De Gaulle-hoz és az algériai háborúhoz való viszony is befolyásolta; a magyar sajtó szinte egy az egyben átvette a Francia Kommunista Párt lapjának, a *L'Humanité*-nek a kommentárját és a fasiszta veszély újjáéledéséről értekezett, amit hivatalos francia részről igen rossz néven vettek.[37]



Charles de Gaulle, 1963

Forrás: Bundesarchiv, B 145 Bild-F015892-0010 / Wegmann, Ludwig / CC-BY-SA
https://hu.m.wikipedia.org/wiki/F%C3%A1jl:Charles_de_Gaulle-1963.jpg

Budapesten 1958 végén már a magyar külpolitika prioritása közé sorolták a Franciaországgal kiépítendő kapcsolatok kérdéskörét, és a két ország kapcsolatainak normalizálását kívánták. A párizsi magyar követségnek azonban a francia külügyvel fenntartott kapcsolata továbbra is minimális volt, amiben szerepet játszott az is, hogy lényegében nem volt semmilyen érdemi megvitatandó szakmai kérdés.[38] Magyar részről szükségét érezték annak, hogy a franciaországi magyar jelenléte egy magyar követ és franciául beszélő diplomaták kiküldésével erősítsék. A francia Külügyminisztérium sem tartotta kívánatosnak, hogy továbbra is csak ideiglenes ügyvivő képviselje Magyarországot. Jean Paul-Boncour követ ebédet adott Vincze József,[39] az új magyar követ tiszteletére. Így 1956 után első ízben zajlott érdemi párbeszéd a két fél követi szintű képviselői között. A magyar–francia kétoldalú megbeszéléseken már a magyar kormányban a nemzetközi szervezetekben való elismerése is felmerült, de a francia küldöttség végül az ENSZ XIII. közgyűlésén, valamint a Munkaügyi Szervezet 1959. évi ülésén Magyarországot mandátumának elismerése ellen szavazott. [40]

Franciaország politikája Magyarországra irányába lassan változni kezdett. 1959 elején a francia Külügyminisztérium már a magyar diplomatákat is meghívta De Gaulle elnök megválasztásának bejelentésére, aki azonban – ellentétben a többi Kelet-Európából akkreditált követtel – a magyar ideiglenes ügyvivővel nem váltott szót. A franciák is megéreztek az apró változásokat.[41] Ebben erősítette őket a Budapesten megtartott francia könyvvásár (1959. október 24 – november 8.) iránt megmutatkozott – nem várt – magyar figyelem. Ez az érdeklődés hívta fel Párizs figyelmét arra, hogy a magyarok számára Franciaország és a francia nyelv szimbolikus jelentőségű lehet. Nagyszámú – legalább negyvenezer – látogató ment el a rendezvényre, akik közül a franciák észrevétele szerint nagyon sokan egyáltalán nem tudtak franciául. Ezt a magyar lakosság Nyugat melletti szimpátiájának bizonyítékaként értékelték.

A magyar külügyi vezetés is a kapcsolatok további bővülésével számolt, és ennek az új politikának az esélyeit vitatták meg Budapesten az 1959. december 9-én megrendezett regionális követi értekezleten. A párizsi magyar követségnek adott munkautasítás már a nemzetközi helyzet változásából feltételezve tervezte a kétoldalú kapcsolatok javulását.[42] Franciaország és Magyarország viszonyában először a szakdiplomácia szintjén lehetett érdemi előrelépést elérni, de a politikai és diplomáciai kapcsolatok szintje továbbra sem változott. Jean Paul-Boncour francia követ többször is az 1956-os forradalmat dicsőítő kijelentéseket tett, és az sem javította a magyar–francia viszonyt, hogy a magyar kormány hivatalosan fogadta Ferhat Abbast,[43] az algériai ideiglenes kormány elnökét, amit a francia Külügyminisztérium igen rossz néven vett.



Radványi János

Forrás: <https://www.msstate.edu/newsroom/article/2016/01/legendary-msu-professor-dead-93>

Franciaország ugyanakkor értékelte azt, hogy a többi szocialista országhoz képest az algériai konfliktusba Magyarország elsősorban csak kulturális és gazdasági vonatkozásban kapcsolódott be. Azonban az algériai ellenállási mozgalommal, az FLN-nel[44] való kapcsolatépítés szándékával titokban Algériába utazó Radványi János tevékenysége (Lásd a 2–5. számú dokumentumokat!) megerősítette a személyével szemben már 1951–1952-ben kialakult bizalmatlanságot. Radványi János illegális tevékenységéről a franciák közvetett módon, az őt jól ismerő izraeli diplomatákon keresztül szereztek tudomást. Izraeli részről feltételezték, hogy Radványi „bámulusos karrierje mögött az húzódhat meg, hogy közeli rokonai kapcsolatban van Rákossival”. (Lásd a 13. számú dokumentumot) A vele szembeni bizalmatlanságot erősítette guineai útja. Francia részről ugyanis a függetlenedni kívánó Guinea jövőjét alapvető fontosságúnak tartották, mivel el akarták kerülni azt, hogy gyarmatbirodalmuk dominánszerűen összeomoljon, és elveszítsék vezető szerepüket. Radványi János 1959-es *agrément*-kérelmének elhúzódása a magyar félnek is feltűnt, ezt a magyar–francia kapcsolatokat elemző feljegyzésben is megemlítették. (Lásd a 6. számú dokumentumot!) A kérelem francia elutasítása és

Radványi személye *persona non grata* nyilvánításának[45] fenntartása „természetes” következménye volt annak, hogy francia részről érzelmi alapon viszonyultak bármilyen olyan tevékenységhez, amelyet a keleti blokk országai az algériai kérdésben, illetve a gyarmataik jövőjével kapcsolatban kifejtettek. Az algériai konfliktus 1956 és 1958 között tartó második, egyre véresebb szakasza egybeesett a magyar–francia kapcsolatok mélypontjával, és ezzel is magyarázható az a határozottság, amivel a Radványi János *agrémentjére* vonatkozó kérést a francia Belügyminisztérium és Külügyminisztérium elutasította. **(Lásd a 7–8. számú dokumentumokat!)**

A magyarokban a franciák eljárása „általános megütközést keltett”.[46] mert a két ország kapcsolatait javulónak ítélték. A franciák lépésére válaszként – annak ellensúlyozására –, illetve azért, mert a III. sz. Politikai Osztály (Nyugat-Európa és az amerikai kontinens) vezetése megoldatlan volt, *Varga István* megbízott osztályvezető helyére 1960. január 11-én Radványi János került.[47] Radványit január 7-én a Külügyminisztérium javaslatára az Elnöki Tanács rendkívüli követté és meghatalmazott miniszterre nevezte ki.[48]

Radványi személyének elutasításáról *Michel Cadol* első titkár[49] tájékoztatta Varga István megbízott osztályvezetőt, és a megbeszélésen *Tóth Raymond* vízumügye is felmerült. **(Lásd a 9. számú dokumentumot!)** Radványi a francia követ és *Sík Endre* külügyminiszter[50] megbeszélésén is szóba került. A magyar diplomata szerint a francia követ „szinte áradozva beszélt arról, hogy Radványit milyen kitűnő embernek tartja” **(Lásd a 12. számú dokumentumot!)**; alaptalannak tartotta az ellene felhozott vádakot, és alapvetően örült annak, hogy magyar részről felfelé buktatták. **(Lásd a 10. számú dokumentumot!)** Radványi így a diplomáciai rangban Boncourral egy szintre került, és már a III. osztály vezetőjeként tárgyalta a követtel **(Lásd a 11. számú dokumentumot!)**, majd protokolligazgatóként korrekciókat és udvarias magatartást mutatott a franciák irányába, akik éreztek egyfajta megkülönböztetést. Másfél évvel az elutasítás után a franciák is megenyhültek, és Boncour azt javasolta *Pierre Maillard*nak, De Gaulle (Kelet-Európával is foglalkozó diplomáciai tanácsadója)nak, hogy Radványi számára tegyék lehetővé, miszerint bizonyos esetekben rövid tartózkodási vízumot kapjon. **(Lásd a 14. számú dokumentumot!)**

Mindezeket együttvéve, a magyar–francia politikai–diplomáciai kapcsolatok a magyar belpolitikai élet konszolidációjának függvényében, vagyis az amnesztiától függően alakultak, de francia részről is érezték, hogy változtatni kell a magyarországi francia jelenlétben. Boncour követ meglehetősen nehéz helyzetben került Magyarországra, tevékenységét azonban szinte teljes mértékben meghatározta az 1956-os magyar forradalom és annak következményei. Francia és magyar részről így vele már nem lehetett levezetni a közeledést, ráadásul magyar részről lényegében őt is kémkedéssel vádolták meg. Így *Pierre Francfort*[51] személyében új követet küldtek Budapestre, aki „tisztá lappal” indulhatott a két ország közötti kapcsolatok rendezésében és építésében. **(Lásd a 16. számú dokumentumot!)**

Radványi János személye a levéltári források tükrében

Radványi János 1922. augusztus 24-én született. Érettségizett ugyan, de nem tanult tovább. 1940-ben a Weiss Manfréd Műveknél szerszámlakatos tanoncnak állt, és 1944-ig kisebb megszakításokkal ott dolgozott. Közben két alkalommal hívták be munkaszolgálatra, apja Auschwitzban halt meg. 1945 után anyagbeszerzőként dolgozott, majd 1947-ben eljárást indítottak ellene vám-organzdaság ügyben. Az 1947. május 15-ére kitűzött tárgyalásán nem jelent meg, az eljárást 1949. május 16-án megszüntették. Munkája mellett két éves diplomáciai tanfolyamon vett részt 1945 és 1947 között. A saját maga által közölt életrajzi adatai szerint 1940 óta volt a kommunista párt tagja, *Ságvári Endrével*[52] állt kapcsolatban, és az ő utasítására lépett be a szociáldemokrata párt VII. kerületi szervezetébe. 1944-ben a kommunista párt utasítására tagja lett a XIV/2. partizánosztagnak, majd Budapest felszabadulását követően a szovjet csapatok mellett tolmácként dolgozott. A *Révai József*[53] által aláírt, 1947. május 21-én kelt, *Gyöngyösi János*[54] kiszagda külügyminiszterhez intézett levél tanúsága szerint Radványit a Magyar Kommunista Párt Központi Vezetősége ajánlotta külügyminisztériumi munkára.[55]

1947. szeptember 1-jén került a külügyminisztériumba miniszteri segédfogalmazóként.[56] Az útlevelesztályon és a politikai osztályon dolgozott 1948 márciusáig, amikor az ankarai magyar követségre helyezték ki III. osztályú titkárnak.[57] 1949 májusától kapott ismét központi beosztást a politikai osztályon. 1950 márciusától 1951 márciusáig I. osztályú titkár rangban a párizsi követségen dolgozott.[58] majd a hivatalos indoklás szerint a Franciaországban élő unokahúgával tartott kapcsolata miatt – amit az éberség hiányaként értékelték – berendelték. A vele szembeni bizalmat ugyanakkor ennek ellenére sem veszítette el, hiszen még abban az évben, 1951 októberében a berni követségre küldték, ahol egészen 1953-ig dolgozott.[59] 1954. szeptember 9-én racionalizálás címén elbocsátották a külügyminisztériumból.[60]

A külügyminisztérium titkársága vezetőjének Radványi életrajzához mellékelte megjegyzése szerint a minisztérium 1945 és 1956 közötti személyzeti anyagai megsemmisültek, és Radványi elbocsátásával kapcsolatos írásos dokumentum nem maradt fenn. Külügyminisztériumi kollégái egybehangzó emlékei szerint elbocsátásának oka Radványi kispolgári származása és a külföldi rokonok voltak. Az életrajz szerint az „ellenforradalom” alatt a Partizánoszóetség központjában tevékenykedett, majd a szovjet harcokhoz került, és velük együtt vett részt az „ellenforradalom” leverésében. A rehabilitálások révén 1957 februárjában került vissza a külügyminisztériumba azért, hogy a damaszkuszi követség ügyvivőjeként misszióvezető legyen. 1958 márciusáig látta el ezt a feladatot, az év másik felében munkájáért főkonzulként kitüntették. Berendelése után a IV. politikai osztály (Távol-Kelet, Délkelet-Ázsia), majd a III. politikai osztály vezetője lett.[61] Ezt követően ismét Párizsba próbálták visszaküldeni, már I. osztályú tanácsosként, de ezt – mint láttuk – a francia Belügyminisztérium nem engedélyezte.[62]

Karrierje nem tört meg, rendkívüli követté és miniszterre nevezték ki.[63] és a francia forrásokból is láthatjuk, hogy csillaga tovább emelkedett **(Lásd a 15. és 17. számú dokumentumokat!)**; a tekintélye még növekedett is, előbb a III. Politikai osztály vezetője, majd 1962. februárig a külügyminisztérium protokollfőnöke, később a washingtoni követség ideiglenes ügyvivője 1967-es disszidálásáig, amire természetesen a francia diplomácia is felfigyelt. **(Lásd a 18. számú dokumentumot!)**

Az életrajzához csatolt, de már a disszidálása után összeállított jellemzése szerint Radványi János jól felkészült, nemzetközi kérdésekben jártas, mozgékony diplomata volt, akit a rendszer feltétlen híveként ismertek. 1958–1959-ben tagja volt a külügyminisztérium pártbizottságának és végrehajtó bizottságának, tisztsége révén a vezetők és a beosztottak körében is népszerűvé és ismertté vált.[64] Munkáját számos kitüntetéssel honorálták. 1952-ben megkapta a Magyar Népköztársaság Érdemérem arany fokozatát. 1955-ben, a külügyminisztériumból történő „kirúgását” követően, a (fegyveres testületek tagjainak járó) *Kiváló szolgálatért* kitüntetést kapta meg, majd ugyanebben az évben a *Magyar Partizán Emlékéremet*. 1961-ben a *Munkaérdemrenddel* tüntették ki, és 1967-ben megkapta az 1945 előtti, igazolt párttagságai (az SZDP-tagság is számított) rendelkező MSZMP-tagoknak adott *Szocialista Hazáért* kitüntetést – ami voltaképpen a Kádár-rendszer „nemesi kutyabőre” volt (bár örökölni nyilván nem lehetett). Érdekes módon viszont nem kapott az „ellenforradalom” leverésében játszott szerepéért *Munkás-Paraszt Hatalomért* emlékérmét, ami pedig járt volna neki – legalábbis az életrajz szerint.[65]

A levéltári iratok ismertetése és a válogatás szempontjai

A francia diplomáciai szolgálat külföldön keletkezett iratait (a nagykövetségek, követségek, konzulátusok és főkonzulátusok által keletkeztetett levéltári iratokat) Nantes-ban, a *Centre des Archives Diplomatiques de Nantes*-ban kutathatjuk.[66] A Radványi Jánosra vonatkozó dossziét 1967-ben állították össze a Budapesti Francia Nagykövetségen, a magyar diplomata nagy hírt kavarázó disszidálása után.

A francia dokumentumokból megtudhatjuk, hogy volt egy „másik Radványi-ügy” is, ami az ő franciaországi és egyéb, franciák is érintő hírszerzői tevékenységéhez kapcsolódott. A nagykövetségi iratok levéltári szerkezetében a Radványi Jánosra vonatkozó iratok a Protokoll-iratok között található, és időrendben 1951-től 1967-ig terjednek. Forrásközlésünkben elsősorban az 1959–1962 közötti időszakra koncentrálnunk, amikor a kapcsolat közvetlen és intenzív volt a felek között. *Fejérdy Gergely* kutatásaiból tudjuk: a franciák tisztában voltak azzal, hogy Radványi aktív katonai hírszerzői tevékenységét[67] folytatott, és a magyar hírszerzés rezidensének tartották. Az ötvenes évek francia külügyi anyagában ugyanakkor nagyon kevés dokumentum található rá vonatkozóan,[68] ami részben párizsi tartózkodása rövid időtartamával, illetve azzal magyarázható, hogy személyével a francia elhárítás foglalkozott, így a rá vonatkozó belügyi források a Francia Nemzeti Levéltár kezelésében lévő belügyi fondokban lehetnek. Ezek kutatásához külön engedélyt kell kérni, de a Francia Nemzeti Levéltár Fontainebleau-ban található levéltári épülete műszaki okok miatt jelenleg nem látogatható. Okkal feltételezhetjük, hogy a későbbiekben újabb információkat szerezhetünk a témával kapcsolatban.[69]

A francia forrásokat a szerző fordította. A magyar források egy része a szerző korábbi forráskiadványában is megtalálható (ezt a forrás jelzetében közöljük) mivel Radványi János protokollfőnökként aktívan érintkezett francia és más nyugati diplomatákkal.

Dokumentumok:

1.

Jean Paul-Boncour követ távirata az algériai helyzet magyarországi megítéléséről

Budapest, 1959. március 11.

N° 172

Budapestre visszatérve, az Európai Igazgatóság kérésének megfelelően, arra törekedtem, hogy megfelelő választ találjak ki a bábkormány tiltakozására,[70] ami Georges Picotnak[71] a magyarkérdés kapcsán az ENSZ közgyűlésén mondott beszédét követte.

Mint ahogy feltételeztem, egészen előző május 17-ig kell visszamenni, hogy megtaláljuk Münnich Ferenc,[72] a sajtó vezetője[73] nyilatkozatát, amit nyílt táviratban küldött meg még azon a napon, és amelyben meglehetősen kifogásolhatóan összemosza a mi álláspontunkat az algériai kérdésben.[74] (N° 118/EU jelentés mellékelve.)

Azóta a budapesti vezetők és szóvivők hangvétele visszafogottabb lett ebben az ügyben és emlékeztetek arra, hogy De Gaulle első algériai útjával kapcsolatban írt írásos közbelépésem következtében a helyi sajtó és a budapesti francia nyelvű rádió hangvétele is határozottan visszafogottabb lett az új francia rendszerrel[75] szemben.

Ezen körülmények között, úgy tűnik, hogy még ha a Központ el is kötelezi magát egy válaszra, nem lesz magyar válaszfeljegyzés. Megfelelőbb lenne felidézni a magyar delegáció ellenséges álláspontját a Közgyűlés Politikai Bizottságában az Algériáról folytatott vitában.

Boncour

Az irat jelzete: MAE CADN [Ministère des Archives Étrangères Centre des Archives Diplomatiques de Nantes], Archives rapatriées de la légation puis ambassade de France à Budapest (1920–1990) 130 PO/1/ Dossier 149 SP-1-7 – Dossier Radványi, directeur du protocol. (1967) Télégramme – Gépelt másolat.

2.

Jean Paul-Boncour követ távirata Radványi János illegális algériai tartózkodásáról

Budapest, 1959. március 13.

Küldött távirat

N° 182–183

Hivatkozom a 172-es számú, tegnap elküldött táviratomra, és a 110-es és 63-as számúra. Az izraeli követ fogadta az ügyvivőt, aki elődje volt. Kaddar asszony[ról van szó],[76] aki éppen most ment vissza Izraelbe Franciaországon keresztül, ahol a családja tartózkodik, St Mandé-ban. Jelezte, hogy Radványi János, a Külügyminisztérium Közél-Keleti osztálya vezetője jelenleg Algériában tartózkodik.

Az érintett a követség titkára, majd ideiglenes ügyvivője 1951-ben, utóbbi időben főkonzuli feladatokat végzett Damaszkuszban, azok között volt, akik nemrégiben a guineai kormány delegációját fogadták.

Azon vagyunk, hogy megtudjuk, hogy Olaszországtól, Ausztriától vagy Svájcától kapott vízumot, mivel magától érthetően nem kérheti tőlünk[77] sem Franciaországba sem Észak-Afrikába.

Az irat jelzete: MAE CADN, Archives rapatriées de la légation puis ambassade de France à Budapest (1920–1990) 130 PO/1/ Dossier 149 SP-1-7 – Dossier Radványi, directeur du protocol. (1967) Télégramme – Gépelt másolat.

3.

Henri Quioc tanácsos távirata Radványi János átutazó vízuma tárgyában

Budapest, 1959. július 31.

Küldött távirat

N° 585

Hivatkozom az 582-es számú táviratomra.

Sürgős

Radványi úr, aki Ghánába megy gazdasági tárgyalások lebonyolítására céljából, a közel-keleti ügyek felelőse, mint ahogy a 182-es számú levelemben jeleztem, egyike azoknak a magyar szakembereknek, akik az afrikai térséggel foglalkoznak, különösen a mi területünkön.[78]

Csak egy egyszerű átutazó vízumot kaphat, megállási engedély nélkül.

Quioc[79]

Az irat jelzete: MAE CADN, Archives rapatriées de la légation puis ambassade de France à Budapest (1920–1990) 130 PO/1/ Dossier 149 SP-1-7 – Dossier Radványi, directeur du protocol. (1967) Télégramme – Gépelt másolat.

4.

Jean Paul-Boncour követ javaslata Alfred Hutte tanácsos mihamarabbi Budapestre küldéséről

Budapest, 1959. szeptember 22.

Kimenő távirat

N° 731–732

Érdeklődve Quioc úr közlő cseréjéről *Hutte*[80] úrral, a Nyugat-Európai osztály vezetője jelezte munkatársaimnak, hogy a Párizsi Magyar Követség jelenlegi tanácsosát, *Rácz Pált*,[81] hamarosan Radványi János fogja váltani, aki hosszú ideje a Közel-Keleti Igazgatóság vezetője.

Mivel Radványinak tilos Franciaországban tartózkodni, és nem ismertek az észak-afrikai titkos útvonalak a körülményei, ezek igazolják azt, hogy nem kaphatott belépő vízumot ez a magyar FLN specialista.

Jobb lenne, ha *Hutte* úr minél hamarabb csatlakozna Budapesthez,[82] félvén attól, hogy hamarosan kiderülhet, miszerint Radványi úr párizsi tartózkodása a Belügyminisztérium tiltásába fog ütközni.

Boncour

Az irat jelzete: MAE CADN, Archives rapatriées de la légation puis ambassade de France à Budapest (1920–1990) 130 PO/1/ Dossier 149 SP-1-7 – Dossier Radványi, directeur du protocole. (1967) Télégramme – Gépelt másolat.

5.

Jean Paul-Boncour követ távirata Radványi János vízumügye tárgyában

Budapest, 1959. október 1.

Kimenő távirat

N° 711–722

Hivatkozva a 731-es számú táviratomra és az Önök 135 és 140-es számú távirataira.

Radványi János, a felesége és két gyermeke belépő vízumának a kérelme hivatalosan is benyújtásra került, és pontosították, hogy *Rácz* úr lecserélése október 10. körül várható.

Nagy fontosságot tulajdonítanak annak, ha minél hamarabb megtudnánk, hogy az érintett persona non grata, vagy nem. Megerősítés esetén egyértelművé kell tennem a helyzetet a jövő héttől, és az ügy bizonyosan nem lesz következmények nélkül.

Boncour

Az irat jelzete: MAE CADN, Archives rapatriées de la légation puis ambassade de France à Budapest (1920–1990) 130 PO/1/ Dossier 149 SP-1-7 – Dossier Radványi, directeur du protocole. (1967) Télégramme – Gépelt másolat.

6.

A magyar Külügyminisztérium feljegyzése a magyar–francia kapcsolatok helyzetéről

Budapest, 1959. október 31.

III. Politikai osztály

Vándor József, Tóth Anna

francia előadók

Feljegyzés

Tárgy: A magyar–francia kapcsolatok jelenlegi állása

A Szovjetunióknak a nemzetközi feszültség enyhítésére és a békés egymás mellett élés elvének gyakorlati alkalmazására irányuló kezdeményezés sorozata kezdi éreztetni hatását. Hruscsov elvtársnak az Egyesült Államokban tett látogatása kihatásai alapján megállapítható, hogy e látogatás fordulópontot jelent a nemzetközi kapcsolatok alakulása terén, ami a legörvendetesebb, megnyitni látszik a nemzetközi vitás kérdések tárgyalások keretében való rendezésének útját. Franciaország magatartása ezen új viszonyokat illetően nem egyértelmű. Külpolitikai problémáinak bonyolultsága, de Gaulle ambiciózus törekvései ma még komoly akadályai a francia magatartás hajlékonyabb, a történelmi realitáshoz valamelyes közelebb állóvá válásának. Hogy ezen a téren milyen eredménye lesz Hruscsov elvtárs franciaországi látogatásának, azt számos tényező befolyásolhatja, így ennek pontos meghatározását megkísérelni még korai lenne.

A magyar–francia kapcsolatok alakulásában az utóbbi időben lassú javulás felé tendáló momentumok is vannak. [83] Boncour követ aktivizálódása a Curie-szobor leleplezése és a francia könyvkiállítás megnyitása alkalmával, De Gaulle kijelentése Vince et. megbízólevele átadásakor: [84] új jelenségek. Legfeltűnőbb a francia közeledés a kulturális vonalon. Ennek értékelésénél viszont abból kell kiindulnunk, hogy a megnövekedett aktivitás nyilvánvalóan a NATO államok részéről kibontakozó kulturális offenzíva szerves része, amely alapjában véve csupán az 1956. évi ellenforradalom tanulságaira alapozott módszerbeli változás, alkalmazkodás az adott helyzethez. Ebből a tényből olyan furcsa kettősség adódik, hogy amíg a kulturális kapcsolatok vonalán közeledést, a kulturális megállapodásig menő aktivizálódás tapasztalható, politikai vonatkozású kérdésekben, nemzetközi fórumok előtt, Franciaország magatartása változatlanul merev, sőt kimondottan ellenséges. Pl. francia álláspont a magyar kormány képviselőivel szemben a Nemzetközi Munkaügyi Konferencián, agrément megadásának és a megbízólevél átadásának elhúzása, a Szabadság Magyar Harcosainak Szövetsége Franciaországban nevű szervezet működésének engedélyezése, a francia lapok megemlékezései az október 23-i évfordulóról, Párizs városi tanácsa elnökhelyettesének ez alkalmából elmondott beszéde, Radványi elvtárs vízumának elhúzása stb., stb.

E kettősség nem hagyható figyelmen kívül a két ország kapcsolatát érintő feladatok meghatározásánál, sőt mint adott alaptól, csak ebből lehet kiindulni. Az eddig elmondottak alapján véleményünk az, hogy a magyar–francia politikai viszonyban gyors változásra nem lehet számítani, a problémák esetleges lassú rendeződésére kell felkészülnünk. A referatúra konkrét politikai tennivalóit ez a feljegyzést kísérő rendelet tartalmazza. A követség legfontosabb feladatai kapcsolatainak szélesítése politikai személyiségekkel, képviselőkkel, szenátorokkal, különböző pártok és szakszervezetek vezetőivel, beleértve a jobb és baloldali, valamint középutas beállítottságú vezetőket is. Az újabb kapcsolatok kiépítésénél figyelembe kell venni azt is, hogy pillanatnyilag a követség kapcsolatai igen egyoldalúak – főleg baloldaliak – s ezen feltétlenül változtatni kell. Természetesen nem szabad elhanyagolni a már meglévő kapcsolatokat. Az ellenünk irányuló ellenséges megnyilvánulásokra – legyen az a kormány vagy más, nem hivatalos szerv részéről – a leghatározottabb formában kell reagálnunk, és minden esetben, amikor csak alkalom adódik, rá kell mutatnunk a kulturális vonalon történő közeledés és a politikai kapcsolatokban megmutatkozó ellenséges magatartás közötti ellentmondásra, mint olyanra, ami normális diplomáciai kapcsolatot fenntartó államok között nem tekinthető elfogadhatónak.

Döntő súlyt kell fektetni arra, hogy Vince elvtárs és a követség hivatalos kapcsolataiban is érvényesítsük a viszonyosság elvét úgy, hogy a párizsi követség tegyen meg mindent annak érdekében, hogy érintkezéseinek színvonalát azonos legyen az itteni francia követségével. Ha azonban a rendszeres, kölcsönös információk azt mutatnák, hogy párizsi követségünk kísérletei eredménytelenek maradnak, akkor itthon kell áttérnünk a párizsi követségünkkel szemben alkalmazott módszerének bevezetésére. Emellett törekedni kell a hivatalos kapcsolat szélesítésére olyan módon is, hogy a követség beosztottai kisebb ügyekkel maguk is forduljanak a francia Külügyminisztérium és más szervek megfelelő beosztású tagjaihoz.

Meg kell vizsgálni, hogy a különböző területeken milyen egyezmények megkötésével vagy felújításával segíthetnénk elő az állami vonalon történő közeledést. Megfelelő fórumokon szorgalmazni kell a légügyi megállapodás létrehozását. Szükséges előkészítés után javasolni kell francia és magyar városok közötti kapcsolatok felvételét. Az eddigienél jobban fel kell használni a Magyarországon járt francia delegációkat, nem baloldali személyiségeket, tudósokat, egyrészt kapcsolatszervezői, másrészt tájékoztatói munkánkban. Meg kell vizsgálni, milyen módon lehetne idegenforgalmi, turisztikai kapcsolatainkat bővíteni. Meg kell vizsgálni annak lehetőségét, hogy gazdasági kapcsolatainkat politikailag, hogyan tudjuk hasznosítani.

Mint már említettük, francia részről kulturális kapcsolatok terén a legerősebb a közeledési szándék. A kapcsolatok növelése azonban nem lehet öncélú, tudatában kell lennünk annak, hogy ezeket a kapcsolatokat az imperialisták a belügyeinkbe való beavatkozás eszközeként is tekintik. Különösen az értelmiségi körök egy részében meglévő „nyugat-imádat” ma is jelentős bázisa az ellenséges, polgári ideológiának. Ennek ellenére nem csökkentenünk, hanem a nekünk kedvező irányba kell terelnünk a francia–magyar kulturális kapcsolatokat. Meg kell akadályoznunk, hogy a kapcsolatok belügyeinkbe való beavatkozás fegyverrel legyenek, ugyanakkor igyekeznünk kell elérni, hogy a kapcsolatokból profitálhassunk.

Minden egyes konkrét kezdeményezést a fenti szempontok szerint kell megvizsgálnunk, illetve kezdeményezéseinket e szempontok figyelembe-vételével kell megtennünk.

A Központ ebből adódó feladata elsősorban az, hogy érvényt szerezzen annak az elvnek, hogy a külfölddel kapcsolatos minden politikai, kulturális és a normális kereskedelmi ügyeletet meghaladó gazdasági tevékenység a külpolitika szerves részét képezi, s mint ilyen kizárólag a Külügyminisztérium elvi irányítása alatt állhat. Érvényt kell szerezni a Politikai Bizottság 1958. január 8-i ezzel kapcsolatos határozatának és biztosítani kell, hogy a fenti jellegű kezdeményezésekről időben tudomást szerezzünk, a javaslatok kidolgozásánál az érintett országgal meglévő konkrét, adott helyzetnek megfelelő szempontjaink érvényesüljenek és a javaslatok realizálását összhangba hozzuk külpolitikai célkitűzéseinkkel.

Nem csökkenteni kívánjuk intézményeink, állami és társadalmi szerveink közvetlen kapcsolatait külföldi társintézményekkel, társszervekkel – sőt ezek fokozását célszerűnek véljük – de el kell érünk azt, hogy ezen intézményeink külön „külpolitikát” ne folytassanak, ilyen irányú tevékenységüket elvileg irányítanunk, koordinálnunk kell.

Meg kell akadályoznunk, hogy politikai kihatású rendezvényekről utólag szerezzünk tudomást – pl. francia műszerkiállítás a Műegytemen – illetve akkor, amikor már a megállapodást megkötötték.

Tudatában kell lennünk annak, hogy a kulturális terület egy részénél még a teljes reciprocitás is előnytelen nekünk (pl. mást jelent a magyar nyelv Franciaországban és mást a francia nálunk más a mi bázisunk ott, mint a franciáé itt, stb.), más területeken viszont nekünk előnyös. A nyugati művészeti irányzatok itteni ismertetése pl. a Műszervek értékes munkánkra, míg a real- és alkalmazott tudományok, a műszaki életnek számos területén sokat tanulhatunk olyat, amit jól hasznosíthatunk.

A fenti szempontoknak megfelelően állítottuk össze a magyar–francia kulturális csereprogram tervezetünket, amiben a tudományos és műszaki kapcsolatok jelentős súllyal szerepelnek. E csereprogram aláírására francia részről a hajlandóság megvan. Néhány nappal ezelőtt Boncour követ Sík elvtárhoz írt levelében újból utalt erre. Nagyrészt rajtunk múlott, hogy a tényleges tárgyalások még nem kezdődtek meg, u. i. összeegyeztethetetlenek tartjuk a francia kormány részéről ellenünk irányuló ellenséges megnyilvánulásokat és kulturális kapcsolataink államközi rendezését.

Célkitűzéseink megvalósítását elősegítené kapcsolataink hivatalos útra való terelése és ezért törekszünk a csereprogram aláírására s kezdeményezzük azt, amint a francia kormány magatartása ezt lehetővé teszi.

Ami a követség fentiekkel kapcsolatos teendőit illeti, nem kívánunk konkrét feladatokat kitűzni. Kérésünk az, hogy a fentiekben ismertetett szempontoknak megfelelően értékelje ottani lehetőségeit, tegye meg észrevételeit, javaslatait.

A gazdasági kapcsolatokat illetően a jelenlegi helyzet az, hogy az áprilisban aláírt egyezmény végrehajtását egyes diszkriminációk akadályozzák, az október 1-jére tervezett megbeszéléseket – a francia fél kívánságára – a jövő év elejére halasztották.

E tárgyalások célja pedig éppen az lett volna, hogy egyrészt megvizsgálja az egyezmény végrehajtását gátló körülményeket, másrészt az árucseré-forgalom volumene növelése, esetleges hosszú lejáratú árucseré-forgalmi megállapodás megkötése lehetőségeit, tanulmányozza a közös piacból adódó – különösen a magyar exportot károsan érintő – vámintézkedéseket.

Megítélésünk szerint a gazdasági körök részéről megvan a hajlandóság a kereskedelmi kapcsolataink jelentős fokozására, – ezt kifejezésre juttatták több ízben is – politikai tényezők akadályozzák azt. A politikai légkör enyhülése jelentős mértékben ki fog hatni a jövő év elejére tervezett tárgyalásokra. Fő feladatunk e tárgyalások sikerének elősegítése, együttműködésben a kereskedelmi kirendeltséggel, illetve a KKM-mel. Ebben jelentős szerepe lehetne annak, ha a követség ki tudna építeni személyi kapcsolatokat minden fontosabb francia vezetőszev funkcionáriusával, amelyeknek szerepük van gazdasági és kereskedelmi kérdésekben. Hasznos volna részt venni Szecsődi elvtárs fontosabb megbeszélésein kezdeményezni gyárak, jelentősebb építkezések, intézmények látogatását, növelni a kapcsolatokat egyes kapitalista körökkel.

Vándor

Tóth Anna

Az irat jelzete: HU-MNL-OL-XIX-J-1-j-Franciaország-1959-5/b-006378/1959. (5. doboz, 114–118. o.) – Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Külügy, Külügyminisztérium, Franciaország, TUK iratok – Gépelt eredeti. Közl: GARADNAI ZOLTÁN: Iratok a magyar–francia kapcsolatok történetéhez (1957–1962). Bp., 2011, 65. számú dokumentum, 178–182.

7.

Jean Paul-Boncour követ távirata Radványi János vízumügye tárgyában

Budapest, 1959. november 10.

Kiemenő távirat

Diplomácia, Párizs N° 172

Titkos

Folytatván a 870-es számú táviratot.

Ha a központ szükségesnek ítéli, szóban vagy írásban tájékoztatom a Külügyminisztériumot, hogy nem lehetséges kedvező megoldást találni a Radványi-ügyben, hiábavaló a szándéka, hogy nemzetközi ügyet csináljon egy olyan kérdésből, ami kizárólag a francia kormányra és a magyar hatóságokra tartozik.

Boncour

Az irat jelzete: MAE CADN, Archives rapatriées de la légation puis ambassade de France à Budapest (1920–1990) 130 PO/1/ Dossier 149 SP-1-7 – Dossier Radványi, directeur du protocol. (1967) Télégramme – Gépelt másolat.

8.

A francia Külügyminisztérium távirata Radványi János vízumának elutasításáról

Párizs, 1959. november 19., Budapest, 1959. november 20.

N° 172

Hivatkozom a 872-es számú táviratára.

A Belügyminisztérium nem támogatja Radványi úr Franciaországba való érkezését, aki – mint azt Ön is tudja – kitiltás alatt van.

Kérjük, ennek megfelelően javasolja a magyar hatóságoknak, hogy egy másik személyt jelöljenek.

Diplomácia

Az irat jelzete: MAE CADN, Archives rapatriées de la légation puis ambassade de France à Budapest (1920–1990) 130 PO/1/ Dossier 149 SP-1-7 – Dossier Radványi, directeur du protocol. (1967) Télégramme – Gépelt másolat.

9.

Michel Cadol, a francia követség első titkára látogatása a magyar külügyminisztériumban Radványi János vízumügye tárgyában

Budapest, 1959. november 20.

III. Politikai osztály

Varga István mb. osztályvezető[85]

Feljegyzés

Tárgy: Cadol francia első titkár látogatása

Ma délelőtt fél 12 órakerésére fogadtam Cadol francia első titkárt.

Cadol kb. 4 és 1/2 perces késéssel érkezett. Már belépésekor látni lehetett rajta, hogy igen zavart és kellemetlen feladatot kell végeznie.

Rövid konvencionális beszélgetés után közölte, hogy Radványi János elvtárs vízumát a francia belügyminisztérium igen erős ellenállása miatt elutasították. Hozzáfűzte, hogy ők a maguk részéről mindent elkövettek annak érdekében, hogy ez az álláspont megváltozzék, azonban nem jártak sikerrel. Az esetet nagyon sajnálják annál is inkább, minthogy a belügyminisztérium még okot sem volt hajlandó közölni. Ígéretet tettem arra, hogy az értesítést azonnal továbbítom az illetékes vezetőkhöz. Egyben gunyorosan megjegyeztem, hogy nyilvánvalóan nem egy örömhír számunkra, különösen ha figyelembe vesszük, hogy bizonyos területeken éppen a két ország közötti közeledés van napirenden.

A továbbiakban megemlítettem Cadolnak Tóth Raymond[86] et. vízumügyét. Szerinte az ügy azért húzódik, mert Tóth et. Párisban született és előre meg kívánják vizsgálni, vajjon nem tekinthető-e francia állampolgárnak, nehogy olyasmi forduljon elő, hogy pl. kiérkezése után néhány héttel behívót kapjon a francia hadseregtől, lévén 25 éves.

Távózasakor megjegyeztem, úgy látom, hogy beteg. Válaszában elmondta, kissé meg van fázva, azonban legnagyobb betegsége, hogy egy sor függő vízum úgy még mindig nem nyert megoldást. Jobban csak akkor fogja érezni magát, ha ezek megoldódnak.

Látogatása kb. 5 percig tartott.

Az irat jelzete: HU-MNL-OL-XIX-J-1-u-1959-006299/1.-Volt Kúm vezetők iratanyaga. Puja Frigyes iratai. Radványi János vegyes okmányai. Varga István mb. osztályvezető feljegyzése (59. doboz) – Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Külügyminisztérium, Miniszteri és miniszterhelyettesi iratok – Gépelt eredeti.

10.

Jean Paul-Boncour követ távirata Radványi Jánossal folytatott megbeszéléséről

Budapest, 1960. január 13.

Francia követség Magyarországon

Távirat N° 20.

Radványi úr, nem mehetvén tanácsosnak Párizsba, kárpótlásként teljhatalmú miniszteri rangot kapott és éppen most lett kinevezve a Külügyminisztérium Általános Politikai Igazgatóságának III. földrajzi szekciója (Nyugat-Európa) az élére. Másképpen mondva, jelenleg a normális tárgyalási partnerünket jelenti. Megerősítvén N°868-as [távíratra] vonatkozó bizalmas információt, kijelentette [Radványi] néhány nappal ezelőtt az indiai ideiglenes ügyvivőnek, hogy az „alaptalan” gyanú ellenére, amit mi vele szemben táplálunk az FLN-el ápolta kapcsolata vonatkozásában, tulajdonképpen végül elégedett lehet, mivel a visszautasítás lehetővé tette számára, hogy előrehaladjon és nagyköveti pozíciót szerezzen.

Ami a párizsi tanácsosi posztot jelenti, Radványi úr értésünkre adta, hogy a jelenlegi címe tökéletesen megfelel és nem várható a tartózkodás meghosszabbítása, és hogy minden valószínűség szerint semmilyen más jelölt nem lesz az elkövetkező hónapokban.

Az irat jelzete: MAE CADN, Archives rapatriées de la légation puis ambassade de France à Budapest (1920–1990) 130 PO/1/ Dossier 149 SP-1-7 – Dossier Radványi, directeur du protocole. (1967) Télégramme – Gépelt másolat.

11.

Radványi János külügyminisztériumi osztályvezető feljegyzése a Jean Paul-Boncour budapesti francia követtel folytatott megbeszéléséről

Budapest, 1960. január 29.

III. sz. Politikai Osztály

Radványi János

osztályvezető

31/60.

Feljegyzés

Tárgy: A francia követ látogatása.

Január 29-én kérésemre megjelent Paul-Boncour francia követ.

A látogatás elején a követ nagy vonalakban ismertette eddigi hároméves működésének mérlegét. Kifejtette, hogy eddig komolyabb eredményeket elérni nem tudott, habár nagy ambícióval érkezett Magyarországra. Ebben szerepe volt – természetesen – az 56-os ellenforradalmi eseményeknek. (Ő a „forradalom” szót használta, amit kijavítottam.) [87] Elmondotta, hogy már abban időben is tárgyalt Boldoczky [88] [!] elvtárral, az akkori külügyminiszterrel, akit hatáskör nélküli, lényegtelen embernek jellemzett (un homme sans pouvoir et sans impotence).

1956 után kormányának küldött jelentéseiben hangsúlyozta, hogy a Kádár-kormányval érdemes és szükséges a kapcsolatokat fenntartani. Ennek alapján úgy ahogy normalizálni lehetett a francia–magyar kapcsolatokat. Legutóbbi franciaországi tartózkodása során de Gaulle [!] elnökkel is tárgyalt, aki megkérdezte őt, hogy mi a véleménye a magyarországi helyzetről, valóban egy független és intézkedéseket végrehajtani képes kormányról van-e szó? Ő a tábornokot erről biztosította és hangsúlyozta, hogy gazdasági, valamint kulturális vonalon komoly együttműködési lehetőségek állnak fenn a két ország között. Sajnos, mondotta komoly nehézségekkel küzdenek, így gazdasági vonalon a legnagyobb problémájuk, import területén mutatkozik, nem tudnak mit vásárolni, hogy a fizetési mérleget egyensúlyban tartsák. Reméli, hogy a közeljövőben elkezdődő francia–magyar kereskedelmi tárgyalások előbbre viszik majd ennek a kérdésnek a megoldását. Itt közbevetőleg megjegyezte, hogy információim szerint a Párisban tárgyaló pénzügyi delegációnk állítólagos merev magatartása miatt a francia Külügyminisztériumba behívták párisi követünket, Vincze elvtársat, és utaltak arra, hogy ez a „merevség” kihatással lehet a kereskedelmi tárgyalásokra is. Felhívtam a követ figyelmét arra, hogy ez a módszer nem segíti elő az ügyek menetét, a két ország közötti kereskedelmi kapcsolatok fejlődését, mert a pénzügyi tárgyalások házállamosítással összefüggő kérdésekkel foglalkozik, amit nem lehet összekapcsolni a kereskedelmi tárgyalásokkal. Ezt az álláspontot a francia kormány három évvel ezelőtt elfogadta és most nem értjük, hogy milyen alapon hozzák ezt a kérdést ismét elő ilyen formában. Boncour igyekezett mellébeszélni. Határozottan felhívtam ennek a kérdésnek veszélyes voltára a figyelmét. [!]

A továbbiakban a követ kulturális kérdésekkel kapcsolatos részletproblémákkal foglalkozott. Elmondta, hogy Párisban nem hittek abban, hogy Magyarországon meg tudják rendezni a könyvkiállítást, és különösen nem hittek abban, hogy könyveket a kiállításon el tudnak adni. A kiállítás alatt voltak kellemetlenségeik, mert a rendőrség igyekezett a látogatókat távol tartani a kiállítástól. (Itt közbevetőleg megjegyeztem, hogy a 30 ezres látogatási szám nem ezt mutatja.) Majd arról panaszkodott, hogy a kiállításon eladott könyveket a Kultúra igen magas forint összegért árusítja, ami miatt Párisban az illetékesek nagyon bosszankodnak. Ő a maga részéről ezt teljesen irreális és helytelen dolognak tartja. Közöltem vele, hogy ezt a részletkérdést nem ismerem, meg fogom érdeklődni és vissza fogok erre térni. [89]

Ezt követően átnyújtottam a követnek a Cannes-i filmfesztiválra vonatkozó jegyzékünket, amelyben bejelentjük részvételünket és informáltam arról, hogy a párisi követségünkön keresztül a francia–magyar légügyi egyezmény megkötésére teszünk javaslatot. A követ megkérdezte, hogy a MALÉV tárgyalta-e a Air France-vel [!] ebben az ügyben. Közöltem vele, hogy: igen, és a két társaság érdekei a tárgyalás folyamán komoly formában megnyilvánultak. A követ ezt tudomásul vette és hangsúlyozta, hogy a maga részéről befolyását az ügy minél előbbi létrehozására latba fogja vetni. Tréfásan megjegyeztem: remélem, egy-két hónapon belül Paul-Boncour fogja megnyitni a magyar – párisi légi járat első útvonaltát.

Utolsó kérdésként felvettem a legutóbb három visszautasított vízum ügyét (Tóth száz[ados] katonai attaché-helyettes és titkára, valamint Tóth Raymund külügyi tisztviselő vízumügyeit). Közöltem vele, hogy ezek a sorozatos visszautasítások miatt a felelősséget és az ebből eredő következményeket a francia félnek kell vállalnia. A követ meglehetősen zavartan azt válaszolta, hogy ismeri az ügyet, de helyesebb, ha Cadollal beszéljük meg, mert a részleteket nem ismeri. Hirtelen áttért az én vízumügyem taglására, és elmondotta, hogy számára mennyire kellemetlen volt annak elutasítása, de hát a Külügyminisztérium nem tudta a francia Belügyminisztériumot erről a kérdéstről meggyőzni.[90]

Elmenőben kérte, hogy a szolgálatukban levő svájci állampolgárságú gyermekeit nevelő kisasszony számára – amennyiben módom van – intézzem el, hogy hat hónapos, többszöri ki és beutazásra jogosító vízumot adjunk. Ezt a kérést úgy állította be, mint feleségének személyes kérését.

Boncour az egész beszélgetés alatt rendkívül zavart volt, nem nézett a szemembe és csak a beszélgetés végén engedett fel merevségéből, bár igen korrektül igyekezett viselkedni.

R[adványi] J[ános]

Az irat jelzete: HU-MNL-OL-XIX-J-1-j-Franciaország-18/b-1960-001302/1. (15. doboz, 56–58. o.) – Gépelt másolat. A dokumentumot közli: GARADNAI: i. m. 71. számú dokumentum, 201–203.

12.

Sík Endre külügyminiszter feljegyzése Jean Paul-Boncour

budapesti francia követtel folytatott megbeszéléséről

Budapest, 1960. május 23.

Sík Endre

17/SE/1960

Feljegyzés

Régi kérésére ma délben 12 órakor fogadtam Boncour francia követet. A követ először az ipari vásárról, illetve annak francia pavilonjáról beszélt. Nagy örömet és meglepetését fejezte ki a pavilon sikere és ezzel kapcsolatban általában kereskedelmi kapcsolataink fejlődése tekintetében, amit ő részben saját munkája eredményeként könyvel el. Szokása szerint hosszan fejtegette, hogy ő személyesen mennyire szívén viseli országaink kapcsolatainak javítását és fejlesztését. Erre reagálva kijelentettem, hogy ebben nem kételkedem, ellenben teljesen értetlenül állok azzal a politikával szemben, melyet a francia külügyminisztérium – ahogy én látom, a francia kormánynak De Gaulle és mások által hangoztatott, állítólag a nemzetközi feszültség enyhülésének és a békés egymás mellett élésnek előmozdítását célzó politikájával szöges ellentétben – velünk szemben folytat. Felsoroltam ennek különböző megnyilvánulásait /ellenséges magatartás velünk szemben az ENSZ-ben és más nemzetközi szervezetekben; a párisi követségünkre szánt, immár harmadik első beosztottunk visszautasítása; az 1957-es magyar törvényekről kiadott brossura; magyar-, szovjet- és Kína ellenes irodalmi termékek terjesztésének megkísérelése [!] az ipari vásár francia pavilonjában. (Ő mindezeket megszokott módján mentegetni, illetve magyarázni próbálta.) ENSZ-beli magatartásukat szövetségeik nyomásával; a vízum megtagadásokat belügyminisztériumuk magatartásával... a brosrút azzal, hogy az kifejezetten a múlt dolgairól szóló, tisztán tudományos célú munka; a pavilonban kiállított ellenséges irodalmat illetően azzal, hogy erről nem volt tudomásuk. és az általam felvetett kérdés elől azzal igyekezett kitérni, hogy részletesen elmondta, mennyit tett ő és hogyan exponálta magát mellettünk abban az irányban, hogy rábírja a francia kormányt a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet ülészeit a velünk szemben tanúsított magatartásuk megváltoztatására, ami állítólag sikerült is neki.

Amikor a vízum kérdésekről beszélünk Boncour az én szemrehányásaimmal szembeállította azt, hogy állítólag, amikor az ő első beosztottja – Hutte – legutóbb ki- és visszautazási vízumért jelentkezett, Radványi protokollfőnök azt mondta volna neki, hogy csak kiutazást kap, de beutazási vízumot majd Bécsben kell kérnie.

Amikor a követnek azt a magatartását kifogásoltam, hogy a magyar törvényekről szóló brossura ügyében intézett jegyzékünket nem volt hajlandó átvenni, ezt az eljárását azzal próbálta igazolni, hogy Ustor elvtárs,[91] aki ezt a jegyzéket át akarta nyújtani (és akiről neki, Boncournak úgyszólván mint jogásztól, úgyszólván mint diplomatától a legjobb véleménye van), álláspontunkat és kifogásainkat neki részletesen megmagyarázta és ezért Boncour szerint nem volt szükség arra, hogy erről írásbeli emlékeztetőt is vegyen át, mert ő pontosan emlékezett mindarra, amit Ustor mondott, és mindazt írásos emlékeztető nélkül is pontosan továbbította kormányának, ha viszont átvette volna az emlékeztetőt, ez – az abban foglalt erős kifejezések miatt – Párisban rossz vért szült volna. Én kifejeztem eljárása feletti csodálkozásomat és azt, hogy ezt fölöttébb helytelennek tartom, mert ez az eljárás ellenkezik a normális diplomáciai kapcsolatot fenntartó államok között elfogadott magatartással és utaltam arra, hogy e tárgybeli jegyzékünket Párisban a külügyminisztériumban minden további nélkül átvették.

A beszélgetés végén Boncour újra visszatért kereskedelmi kapcsolataink kedvező alakulására és arról beszélt, hogy közeljövőben Magyarországra érkezik annak a felsőbb állami szervnek a vezetője, amely náluk a külkereskedelmi irányítását kezében tartja, egy Duhamel nevezetű úr, aki igen jelentős politikai személyiség és aki kifejezte azt az óhaját, hogy Kádár elvtárral szeretne találkozni.[92] Kérte, hogy közvetítem ezt a kérését Kádár elvtárs felé, hogy ha lehetséges, e kérésnek tegyen eleget.

Ugyancsak beszélt a követ kulturális kapcsolataink fejlődésének szükségességéről is és ezzel kapcsolatban elpanaszolta, hogy tavaly novemberben ez ügyben különböző javaslatokat tartalmazó levelet intéztem hozzám, amelyre mindezekig semmi választ nem kapott. Meg ígértem, hogy a dolognak utána nézek és a választ meg fogja kapni.

A beszélgetés legvégén Boncour szóba hozta a magyar állampolgárok követségükön való alkalmazásával kapcsolatban általunk legutóbb bevezetett szabályokat. Előadta, hogy az új törvényes szabályozás ellen neki kifogása, – egy időben Franciaországban is terveztek hasonló szabályozást – azt azonban nevétesnek és abszurdnak tartja, hogy egy törvényes rendelkezés végrehajtása egy nem hivatalos üzleti vállalat, a DTEI[93] kezében van. Megmagyaráztam neki, hogy a DTEI nem magánvállalat, de a külügyminisztérium felügyelete alatt álló hivatalos állami intézmény.

A beszélgetés folyamán több ízben megpróbáltam a szót az általános politikai helyzetre terelni, a követ azonban ez alól mindannyiszor kitért.

(A vízumügy kapcsán többször szóba került Radványi elvtárs neve és Boncour mindannyiszor szinte áradozva beszélt arról, hogy Radványit milyen kitűnő embernek tartja)

A beszélgetés hetvenöt percig tartott.

Az irat jelzete: HU-MNL-OL-XIX-J-1-j-Franciaország-4/a-1960-004028/1. (2. doboz, 431–432.) – Gépelt másolat. A dokumentumot közli: GARADNAI: i. m. 76. számú dokumentum, 210–212.

13.

Jean Paul-Boncour nagykövet és Yaron izraeli diplomata megbeszélése Radványi Jánosról

Budapest, 1960. október 20.

Távirat

N° 781

Hivatkozom az 1959. november 9-ei, 868-as számú táviratomra és az október 30-ai 519/EU számú jelentésemre.

Mielőtt elhagyja Kádár népi demokráciáját és elment Fulbert Youlou[94] köztársaságába, az izraeli kollégám[95] megerősíti számomra Radványi Jánossal kapcsolatban, akinek valamikor visszautasítottuk a vízumát, mint a Magyar Követség tanácsosa Párizsban, nemrég megerősítette a vele kapcsolatos gyanúkat. Nagyon látványosan előrelépett azóta és a Közel-Kelet és Észak-Afrika (osztály) vezetője lett. Nem sokkal Guinea függetlensége óta gazdasági kérdésekben tárgyal, amelyen az FLN megbízottjai is részt vettek.

Yaron úr[96] kifejezte azon gyanúját, hogy Radványi protokollvezető bámulatos karrierje mögött az húzódhat meg, hogy közeli rokoni kapcsolatban van Rákosival.

Az irat jelzete: MAE CADN, Archives rapatriées de la légation puis ambassade de France à Budapest (1920–1990) 130 PO/1/ Dossier 149 SP-1-7 – Dossier Radvanyi, directeur du protocole. (1967) Télégramme – Gépelt másolat.

14.

Jean Paul-Boncour követ feljegyzése Pierre Maillard igazgató részére

1961. december 14.

Bizalmas feljegyzés Maillard[97] úr részére

Tárgy: A magyar protokolligazgató

Radványi János, miután Ankarában töltött be diplomáciai posztot, 1950 és 1951 áprilisa között a magyar követségen első tanácsos volt Párizsban, egyben ideiglenes ügyvivő is volt 1950 végétől a távozásáig. Kapcsolata a Központtal ritka volt, meglehetősen „elkötelezett kommunistának, de néha korrektnek mutatkozott”.

A hivatali elődöm[98] titkos információi szerint, amit a katonai attaséja adott, az érintett az ankarai tartózkodása alatt a magyar különleges szolgálatok vezetője volt Törökországban, és ezen felül Párizsban is hírszerzői tevékenységet végzett, elsődlegesen a katonai információk szerzésére fókuszálva. Feltételezhetően emiatt utasították ki 1952-ben, az R-52/372-es rendelet szerint.

Visszatérve Budapestre, a Külügyminisztérium Nyugati országok szekciójához került fedőállásban, majd főkonzullá nevezték ki Damaszkuszba, majd 1956 novemberében a Külügyminisztérium Közel-Keleti Részlegét vezette. Bizalmas információk szerint 1959 márciusában Algériába mehetett, de az osztrák, svájci és olasz követségekkel folytatott megkeresésünk szerint nem kapott átutazási engedélyt ezektől vagy más országtól.

Ugyanakkor az egykori Francia-Nyugat-Afrikába ment, így Guineába, és kapcsolatokat épített ki *Sékou Touré*[99] törzsfőnökkel, amik együttesen eredményezték azt, hogy 1959 őszén a Franciaországba való belépési vízumát, mint a párizsi magyar követség tanácsosáét, visszautasítsuk.

Élénk reakciók [voltak] Budapesten, és „ellensúlyozásképpen” az érintettet 1960 januárjában teljhatalmú miniszterré nevezik ki, és mintegy megtorlásként velünk szemben, a nyugat-európai szekció, majd négy hónappal később a protokoll igazgatójává nevezik ki.

A Párizs általi személyes megaláztatás ellenére távol tartotta magát attól, hogy bosszút álljon, és amióta rendszeres partnerünké vált, először a Politikai Igazgatóságon majd a Protokollon, Radványi mindig arra törekedett, hogy elfelejtődjenek azok a kényelmetlen körülmények, amelyek a gyors előremeneteléhez vezettek. Mindig nagyon udvariasan viselkedett, és tapasztalhattunk egy bizonyos megkülönböztetést a követségünk irányába.

Mindazonáltal azért némi megbántódást mutat az irányunkba, és érzékelteti, hogy a vele szembeni rendelkezéseket egyre kevésbé tartja igazságosnak. Az érvényben lévő tiltás miatt nem léphet Franciaország területére, de számba véve a jelenlegi pozícióját, kívánatos lenne, hogy a Belügyminisztérium megsemmisítse az R-52/372-es rendőrségi rendeletét.

Jelen helyzetben az illetékes szervekkel szóban egyetértettünk, hogy Radványi számára lehetővé tegyük, miszerint bizonyos esetekben rövid tartózkodási vízumot kapjon.[100]

Boncour

Az irat jelzete: MAE CADN, Archives rapatriées de la légation puis ambassade de France à Budapest (1920–1990) 130 PO/1/ Dossier 149 SP-1-7 – Dossier Radvanyi, directeur du protocole. (1967) Note confidentielle pour M. Maillard. Directeur du protocole hongrois – Gépelt eredeti.

15.

Alfred Hutte tanácsos távirata Radványi János amerikai vízumügye tárgyában

Budapest, 1962. január 11.

Franciaország követsége

Magyarországon

N° 9

Bizalmas távirat

Az Amerikai Egyesült Államok ideiglenes ügyvivője bizalmasan közölte velem, hogy a Magyar Népköztársaság kormánya vízumot kért a Protokoll vezetője, Radványi János meghatalmazott teljhatalmú miniszter úr számára, akit ideiglenes ügyvivőnek neveznek ki Washingtonba.

Ezt a posztot már számos alkalommal kérték a Minisztériumtól, ahogyan ez a diplomata udvariasan és befogadóan viszonyult a nyugati követségek irányába. Nem mutatott semmilyen ellenszenvet az irányukba, noha a francia kormány visszautasította vízumkérelmét, amikor a magyar követség tanácsosává kívánták kinevezni.

Tekintettel Radványi úr személyes kedvességére és intelligenciájára, számolva a gyors felemelkedésével (negyvenéves), azzal számolhatunk, hogy a jövő embere lesz. Hajlamos vagyok azt feltételezni, mint ahogy a kollégáim is, hogy ezzel a kinevezéssel a magyar kormány kevésbé feszült kapcsolatokat kíván az amerikai adminisztrációval.

Hutte

Az irat jelzete: MAE CADN, Archives rapatriées de la légation puis ambassade de France à Budapest (1920–1990) 130 PO/1/ Dossier 149 SP-1-7 – Dossier Radványi, directeur du protocole. (1967) Télégramme – Gépelt másolat.

16.

Pierre Francfort követ jelentése a megbízólevele átadásáról

Budapest, 1962. április 16.

Franciaország követsége

Magyarországon

N° 90

Pierre Francfort követe Magyarországon
a külügyminiszter úr öccsellenciája részére
Európai Igazgatószék

Tárgy: Megbízólevél és Algéria

Minden valószínűség szerint egyértelmű kapcsolat van a megbízólevelem április 11-ei átadásának eseménye az algériai ideiglenes kormány elismerése között, amit 16-án jelentettek be.

Mint ahogy már az április 5-ei jelentésemben a Központnak jeleztem a magyar párt központi bizottságának a titkára a nemzeti ünnepen kifejezte azon óhaját, hogy a GPRA[101] „az algériai nép kormányunk által elismer törvényes és ténylegesen működő kormánya” és sikereket ért el „a szabad és független Algériáért folytatott harcában.” Ez a kétértelmű szóhasználat kíséri az „az algériai és a francia népnek a fejlődés érdekében elért közös sikerének a köszöntését”.

A magyar hatóságok kétségtelenül úgy tekintenek az április 3-ai deklarációra, hogy az nem akadályozza annak, hogy a megbízólevél Marosán úrnak[102], az Elnöki Tanács elnökhelyettesének, az elnök távollétében, aki a nemzeti ünnep másnapján kórházba került, átadásra kerüljön. Dobi úr[103] már két éve krónikus asztmás problémáktól szenved (valójában alkoholizmus), vonakodva viszonyult a kiszáradt pártjának egykori elnökéhez, aki szövetkezett a kommunizmussal, és az utóbbi időkben több időt töltött a kórházakban, mint a hivatali feladatainak elvégzésével.

A ceremónia a protokoll pontos betartásával, díszőrséggel és zenével zajlott, a népi demokratikus országokra jellemző gyakorlatnak megfelelően. Előtte fogadott a külügyminiszter[104] és a miniszterelnök helyettese.[105] Mindkettő tanúk nélkül, kitűnő franciasággal beszélt velem, amelyet a franciaországi „tanulmányaim” során szereztem meg. Ezek a kormányzati személyek mindannyian a párt tagjai, a megbeszéléseken nagyon udvarias és kedves hangnemen beszéltek, biztosítván engem abban, hogy mindig készen állnak arra, hogy fogadjanak, és remélik, hogy „Sok barátot szerezhetek Budapesten különböző körökben”. A külügyminiszter kijelentette, hogy „várja a konstruktív kezdeményezéseimet,” a két országunk kapcsolatának fejlesztése érdekében.

Összességében a kollégáimnak és jómagamnak egyaránt az a véleménye, hogy a magyar hatóságok udvariassága mögött az a szándék húzódik meg, amikor a feladataimat elkezdem gyakorolni, – ragaszkodván a baráti hagyományokhoz és a jó kapcsolatokhoz – hogy megszabaduljanak azoktól a korlátoktól, amelyek közé szorultak. Ez az udvarias viselkedés egyébként általánosan jellemző a kommunista országokra, ahogy az új misszióvezetőket fogadják, abban a reményükben, hogy azok nem bonyolódnak be a hivatalos kapcsolatokba, és nem zárja ki azokat a procedúrákat és intézkedéseket, amelyek néha kellemtelenek, és általában nem váratnak sokáig.

A GPRA elismerésére vonatkozó rendelkezés így nem késett, elkerülhetetlen volt, még ha a budapesti kormány nem alkalmazkodott a szocialista tábor többi kormányához.

Pierre Francfort

MAE CADN Archives rapatriées de la légation puis ambassade de France à Budapest (1920–1990) 130 PO/1/ Dossier 146 SP-1-2- Présentation des lettres de créence de M. Francfort – Gépelt eredeti.

17.

Pierre Francfort nagykövet jelentése Radványi Jánosról

Budapest, 1964. augusztus 25.

Francia nagykövetség

N° 439.

Bizalmas

Franciaország nagykövete Magyarországon a Külügyminiszter úr őexcellenciája részére

A Miniszter kabinetre

Tárgy: Radványi János

Alkalmam volt találkozni az USA követségén Radványi János úrral, Magyarország ideiglenes ügyvivőjével Washingtonban.

Radványi úr éves szabadságát töltötte Magyarországon a visszaútja során keresztül utazott Nagy-Britannián, a Benelux államokon és megállt az NSZK-ban. Franciaországba csak néhány órás átutazási vízumot kapott.

Mint ahogy azt a Központ is tudja, Radványi úr kitiltása 1952-re nyúlik vissza. Anélkül, hogy kérvényezte volna tőlem, hogy változtassunk ezen a szabályon, mégis úgy tűnt, hogy sajnálja azt, hogy nem tartózkodhat hosszabb ideig Franciaországban. Radványi úr ténylegesen a magyar követség titkáráként tartózkodott Párizsban 1950 és 1951 között. A kitiltása a Franciaország területén végzett hírszerzői tevékenysége miatt történt. Az FLN-el való kapcsolattartással is összefüggésbe hozható, és 1959-ben Algériába és Guineába ment. Ez utóbbi utazása után megtiltották neki, hogy belépési vízumot kapjon Franciaországba, mint a magyar követség követtanácsosa.

A Radványi úrral szemben hozott intézkedések ellenére, Paul-Boncour úr jelezte 1961-ben, hogy mint a nyugat-európai szekció vezetője, majd mint a Protokoll [osztály] igazgatója mindig nagy figyelemmel volt arra, hogy barátságos viszonyt ápoljon a követséggel. A diplomáciai testület nagyon sajnálta, hogy erről a posztról elhelyezésre került.

Tekintettel arra, hogy a kitiltása 1952-re nyúlik vissza, és hogy Paul-Boncour úr már javasolta, hogy azt a szabályt, amelyet Radványi úrral szemben felállítottak, kevésbé szigorúvá kellene változtatni.

Az érintett úgy tűnik, hogy fontos karriert fut be, és minden kétség nélkül számolhatunk vele, tekintettel arra, hogy meglehetősen támogatóan viszonyul hozzánk.

Pierre Francfort

Az irat jelzete: MAE CADN, Archives rapatriées de la légation puis ambassade de France à Budapest (1920–1990) 130 PO/1/ Dossier 149 SP-1-7 – Dossier Radvanyi, directeur du protocol. (1967) Télégramme. M. Janos Radvanyi – Gépelt eredeti.

18.

Raymond Gastambide[106] nagykövet jelentése Radványi János disszidálása tárgyában

Budapest, 1967. május 26.

Kimenő távirat

N° 461–463

Bizalmas

Az a rövid kommuniké, amit a központnak küldtem a washingtoni magyar ügyvivő átállásával kapcsolatban, nem teszi világossá az ügyet. Ennek ellenére egyértelmű, hogy ezzel az üggyel komolyan foglalkoznak Budapesten, mivel az „a kétoldalú kapcsolatok romlását eredményezte”.

Radványi úr 1960 és 1962 között a Protokoll vezetője volt, és olyan embernek számított, aki meggyőződésében elkételezett [volt[107] és élvezte a vezetők bizalmát. Nem kevésbé tartott jó kapcsolatot a nyugati képviselők diplomata kollégáival, és még az elődömmel is,[108] annak ellenére, hogy 1952 óta Franciaországból kitiltották.

Ezt az intézkedést akkor azzal indokolták, hogy az érintett, első titkár Párizsban 1950 és 1951 áprilisa között, hírszerző tevékenységet folytatott az országunkban, különösen katonai vonatkozásban. Ebből következően Radványi úr Algériába ment 1959 márciusában, majd Guineába, ahol az érdekeinkbe ütköző tevékenységet folytatott.

Feltételezhető, hogy Radványi úr Washingtonban is párhuzamos tevékenységet folytatott.[109]

Bizonyos bonyodalmak alapján az feltételezhetjük, hogy ezt nem lehet elvonatkoztatni az ideológiai kérdésektől.

Gastambide

Az irat jelzete: MAE CADN, Archives rapatriées de la légation puis ambassade de France à Budapest (1920–1990) 130 PO/1/ Dossier 149 SP-1-7 – Dossier Radvanyi, directeur du protocol. (1967) Télégramme chiffré – Gépelt másolat.

[1] A szakirodalomban a Radványi-üggyel eddig a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában található levéltári forrásokra alapozva foglalkoztak. M. SZEBENI GÉZA: A Radványi-ügy. *Grotius*, 2011. <http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=DBTRNE> [5] (Utolsó letöltés ideje: 2021. április 27.). A magyar források felhasználásával eddig született munkák nem „ismerték” a Radványi-ügy francia vonatkozását, vagyis a „másik Radványi-ügyet”.

[2] A tanulmány bevezetője Garadnai Zoltán *Iratok a magyar–francia kapcsolatok történetéhez* című könyvének „A magyar–francia kapcsolatok 1957–1962 között” című fejezetén alapul, annak továbbgondolt változata. Lásd GARADNAI ZOLTÁN: *Iratok a magyar–francia kapcsolatok történetéhez (1957–1962)*. Bp., 2011, 45–65.

[3] Mód Péter (1911–1996): irodalmár, diplomata. Az illegális munkásmozgalom tagja, 1935–1945 között Franciaországban élt. 1947–1949 között a magyar Külügyminisztérium tisztviselője, a magyar szakirodalom szerint 1949-ben a Rajk-ügy kapcsán hazahívták és letartóztatták, 1962–1968-ban a külügyminiszter első helyettese. 1968–1971 között párizsi nagykövet. 1971–1974 között UNESCO-nagykövet. 1974–1988 között az MSZMP KB tagja.

[4] Tehát a kiutasítás ténye, vagy az, hogy egy magyar diplomata a hírszerzésnek dolgozott, önmagában még nem jelentette azt, hogy az *agrément*-kérelmet a francia belügy automatikusan elutasítsa.

- [5] HU-MNL-OL-XIX-J-1-k-Franciaország-4/bd.-1956-sz. n. (5. doboz) [Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Külügyminisztérium, Franciaország, Általános iratok], illetve MAE CADC [Ministère des Affaires Étrangères Centre des Archives Diplomatiques de la Courneuve], Europe Hongrie Dossier 85. Dégel. N° 605/Eu. 21–25.
- [6] Boncour-Paul, Jean (1898–1973): jogász, 1922-től diplomata. 1922–1923: központi szolgálat. 1923–1924: III. titkár, Washington. 1924–1934: központi szolgálat. 1934–1935: I. titkár, Bukarest. 1935–1936: a Londoni Tengerészeti konferencia francia küldöttségének főtítkára. 1938: Eviani kormányközi konferencia főtítkára. 1938–1939: konzulhelyettes, Genf. 1938: megfigyelő a VIII. pánamerikai konferencián, Lima. 1939–1940: központi szolgálat, az Információs és Sajtóosztály vezetője. 1940–1943: tanácsos Pekingben, 1943-ban lemond. 1944: központi szolgálat (aligazgató), 1944–1947: Románia, miniszteri megbízott. 1947: Az ENSZ koreai tényfeltáró bizottságának tagja. 1947–1951: központi szolgálat. 1951–1953: nagykövet, Bangkok. 1954–1956: központi szolgálat. 1956–1962: követ, Budapest. 1962–1963: nagykövet, Buenos Aires.
- [7] Kutas Imre (1906–1985): asztalos, kommunista funkcionárius. 1921-től részt vett az illegális munkásmozgalomban. 1945-től a rendőrség tagja, 1950–1971 között a Külügyminisztérium tisztviselője. 1953–1954: Bern, követ. 1954–1958: Párizs, követ. 1958–1960: Brüsszel, követ. 1960–1962: központi szolgálat, Igazgatási Főosztály. 1962–1969: Ankara, nagykövet. 1969–1972: központi szolgálat.
- [8] Azaz hozzájárulását.
- [9] GARADNAI: i. m. 67–68.
- [10] MAE CADC, Europe Hongrie Dossier 85. Télégramme. 57., 58., 61.
- [11] HU-MNL-OL-XIX-J-1-j-Franciaország-1960-003407/2. (3. doboz) [Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Külügyminisztérium, Franciaország, TÜK iratok].
- [12] KECSEKÉS D. GUSZTÁV: *Franciaország és a magyar forradalom*. Bp., 2007, 245–248.
- [13] Fry, Leslie Alfred Charles, Sir (1908–1976): diplomata. 1947-ben került diplomáciai szolgálatba. 1955–1959: követ, Budapest.
- [14] Turbet-Delof, Guy (1922–2008): irodalmár, egyetemi tanár. 1947 és 1958 között a Budapesti Francia Intézet igazgatója.
- [15] HU-MNL-OL-XIX-J-1-j-Franciaország-1957-4/j-003402/1. (4. doboz). A Francia Intézet Igazgatója végül 1958 nyarán hagyta el Magyarországot, és a magyar forrásokból is „érezhető” az a feszültség, ami személyét körülvette.
- [16] Quioc, Henri (1920–2011): francia diplomata.
- [17] MAE CADC, Europe Hongrie Dossier 86. 34–64.
- [18] A kapcsolatok további korlátozására és a követség működésének visszafogására francia részről is készültek. A konfliktus a második francia rádióállomás üzembe helyezése miatt robbant ki, és a franciák attól is tartottak, hogy teljesen megszakadhat az összeköttetés Budapesttel. Lásd MAE CADC, Europe Hongrie Dossier 85. Note pour le service du chiffre. N° 14/Eu. Installation radio à Budapest, 138–139. o., ill. N° 106., N° 20., 140–141.
- [19] Terv Szabó Miklós nyilatkozatának külpolitikai terén való felhasználására. Budapest, 1957. október 7. HU-MNL-OL-XIX-J-1-r-1957. (4. doboz) [Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Külügyminisztérium, Titkárság].
- [20] Az MSZMP Politikai Bizottsága 1957. október 22-ei ülésén ezt levette a napirendről és a Külügyminisztérium saját hatáskörébe utalta, vagyis elkerülték a nyílt konfliktus felvállalását.
- [21] A párizsi magyar követséget – válaszul a magyarországi francia követséget ért retorziókra – szintén folyamatos rendőri felügyelet alatt tartották. MAE CADC, Europe Hongrie Dossier 86. N° 77/Eu. 139–141.
- [22] A nemzeti ünnepen való részvétel elutasítása igen jól mutatta az új magyar kormány franciaországi és nemzetközi megítélését. A magyar nagykövetség április 4-ei fogadásának figyelmen kívül hagyása, a protokolláris szempontból nézve udvariatlan francia gesztusok kiűnően érzékeltették az új magyar kormány iránti ellenszenvet. Ez a közöny volt megfigyelhető az 1958-as és az 1959-es április 4-ei fogadásokon is. A nyugat-európai országokban kormánytagok nem jelentek meg, és a Külügyminisztériumok is legfeljebb osztályvezetői szintig képviselték magukat. Lásd: Feljegyzés. Követségeink április 4-i fogadásainak értékelése. HU-MNL-OL-XIX-J-1-r-1959. (5. d.). A francia Külügyminisztérium 1959. március 24-én körlevélben utasította a diplomatákat, hogy a magyar állami ünnepen csak egy munkatárs képviselheti Franciaországot. Lásd MAE CADC, Europe Hongrie Dossier 200. N° 40. Circulaire. 1.
- [23] Lényegében csak a Francia Kommunista Párt és a baráti követségek képviselői jelentek meg, ami ugyan a szolidaritás demonstrálását jelentette, de valójában diplomáciai jelentősége – legalábbis az új kormány nemzetközi elismerése szempontjából nézve – nem volt, ráadásul a francia kommunisták is kényelmetlen helyzetbe kerültek. Még a franciaországi kommunista sajtóba is csak korlátozottan kerülhetett be a magyarok számára pozitív tartalommal bíró és a magyarországi konszolidáció sikerére vonatkozó hír.
- [24] MAE CADC, Europe Hongrie Dossier 121. N°730/Eu. Fête nationale du 14 juillet. 88–89.
- [25] Uo. N° 69/Eu. Note. Participation de notre Légation à Budapest à une réception soviétique. Paris, le 22 octobre 1957. 116–118.
- [26] GARADNAI: i. m. 52.
- [27] MAE CADC, Europe Hongrie Dossier 121. Note. La Hongrie et l’affaire algérienne. Paris, le 4 octobre 1957. 104–110.
- [28] HU-MNL-OL-XIX-J-1-j-Franciaország-1957-005530. (3. doboz); MAE CADC, Europe Hongrie Dossier 106. N° 995/Eu. 150–157.
- [29] Sulyok Béla (1904–1977): közgazdász, a pénzügyminiszter első helyettese 1961–1968 között.
- [30] Párizsban Kosáry Domokos letartóztatását – akit nagy jelentőségű vezető értelmiséginek tartottak – Halkó Mária letartóztatásával együtt kezelték.
- [31] HU-MNL-OL-XIX-J-1-j-Franciaország-1959-001418/1. (8. doboz).
- [32] MAE CADC, Europe Hongrie Dossier 107. Télégramme N° 168., 188/189, 243, 399–400.
- [33] DDF [Documents Diplomatiques Français] 1958. I. N° 423. (Budapest, 1958. június 17.), 798.
- [34] MAE CADC, Europe Hongrie Dossier 107. N° 223–224. 118.
- [35] A Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottsága 1958. január 15-ei ülésén a Külügyminisztérium munkájáról hozott határozata. HU-MNL-OL-XIX-J-1-r-1958. (4. doboz). „... *törekedni kell arra, hogy a NATO államaival normális diplomáciai viszonyt teremtsünk harc és megegyezés útján*”.
- [36] A magyar fél valós lehetőségeit mutatja, hogy a *Quai d’Orsay* 1958. március 3-án egyáltalán nem engedélyezte Paul-Boncour követ számára, hogy az általuk bábnak tartott Kádár Jánossal és a szovjet ügynöknek tartott Münnich Ferencsel beszélgetést kezdeményezzen. Lásd MAE CADC, Europe Hongrie Dossier 121. N° 65–66. 153.
- [37] MAE CADC, Europe Hongrie Dossier 121. Note. La presse hongroise et la situation en France (6–18 juin 1958). 180–185. o., DDF 1959. I. N° 383. (Budapest, 1959. június 30.), 899.
- [38] HU-MNL-OL-XIX-J-1-j-Franciaország-1959-001419. (7. doboz).
- [39] Vincze József (1909–1991): nemesfémipari munkás, kommunista politikus. 1928-tól részt vett a munkásmozgalomban. 1928-ban Belgiumba emigrált, majd 1936–1939 között részt vett a spanyol polgárháborúban. 1940–1944 között a belgiumi magyar ellenállók tagja. 1947-től a Szakszervezetek Országos Tanácsában (SZOT) dolgozott, 1957-től annak titkára. 1959–1964 között Párizsban követ, majd nagykövet.

[40] Ezzel kapcsolatban bővebben: *A forradalom és a magyarkérdés az ENSZ-ben, 1956–1963. Tanulmányok, dokumentumok és kronológia*. Szerk. BÉKÉS CSABA – KECSKÉS D. GUSZTÁV. Bp., 2006, 239.

[41] MAE CADC, Europe Hongrie Dossier 107. N° 27. Note. Relations culturelles entre la France et la Hongrie. 147–150. o.

[42] A konferencián Vincze József így értékelte a kapcsolatépítés lehetőségeit: „Késztelen, hogy van a franciákban egy olyan törekvés, hogy a kapcsolatokat bővítsük, a könyvkiállítás sikere még csak buzdítja őket. A hírek szerint Párizsban is sikere van a magyar könyvkiállításnak és ezzel kapcsolatban természetesen felvetődik, hogy mi legyen ebben a helyzetben a mi politikánk, taktikánk. Az én véleményem az, hogy ha mi aktív külpolitikát akarunk folytatni, akkor nem szabad arra az álláspontra helyezkedni, hogy csak azt nézzük, hogy ami a franciáknak jó, az nekünk rossz és azért túlzott óvatossággal visszahúzódnunk. Mi bővíteni akarjuk a francia–magyar kapcsolatokat különböző téren. Logikátlan lenne tehát, ha azt mondanánk, éppen azért, mert ők bizonyos okoknál fogva szorgalmazzák a kapcsolat bővítését, mi húzódnunk vissza. Ha mi visszahúzódnunk, akkor a gyakorlatban az egyik legfontosabb terület esett ki, ahol lehetőség van a kapcsolat bővítésére, akkor nem várhatjuk azt, hogy a franciákkal egyáltalán beszélhessünk arról, hogy mi a kapcsolatokat bővíteni akarjuk. Távol áll tőlem, hogy azt mondjam, hogy ugorjunk fejest abban a kérdésben, amit a franciák akarnak, hogy fogadjunk el mindent, amit javasolnak. Azonban megfelelő óvatossággal és rugalmassággal bíznom kell a saját erőinkben és a programot úgy kell összeállítani, hogy ez ránk nézve is előnyös legyen. Meg kell tenni a szükséges intézkedéseket az ellenséges behatolás megállítására, megakadályozására, ugyanakkor a mi erőinket mozgósítani kell odakint, hogy az esetleg megkövetendő szerződést a magunk javára felhasználjuk.” Lásd GARADNAI: i. m. 199.

[43] Ferhat Abbas (1899–1985): algériai politikus, az algériai ideiglenes kormány miniszterelnöke 1958 és 1961 között.

[44] FLN = Nemzeti Felszabadítási Front (*Front de libération nationale*). A szervezetről és az algériai háborúról bővebben: J. NAGY LÁSZLÓ: *Az algériai háború, 1954–1962*. Szeged, 2010, 388.

[45] Nem elfogadott személy.

[46] HU-MNL-OL-XIX-j-1-u-Volt Küm-vezetők iratanyagai. Radványi János ügye (1967). Radványi külügyminisztériumi viselkedése. (59. doboz, 2–3. o.) [Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Külügyminisztérium, Miniszteri és miniszterhelyettesi iratok].

[47] Uo.

[48] Uo.

[49] Cadol, Michel (1919-): nyelvész (kínai), politológus. 1943–1945: központi szolgálat. 1946–1949, 1949–1952, 1954–1956: Bangkok, III. majd II. titkár. 1967–1960: Budapest, II. titkár. 1960–1964: Vientian, II. tanácsos. 1964–1966: központi szolgálat, ázsiai ügyek. 1966–1971: Dzsakarta, II. tanácsos. 1971–1975: Új-Delhi, I. tanácsos. 1975–1980: Blantyre, nagykövet. 1980–1985: Rangoon, nagykövet.

[50] Sík Endre (1891–1978): jogász, író és történész. 1958–1961 között külügyminiszter.

[51] Pierre Francfort (1908–1998): diplomata. Politikatudományok Iskolát végzett, és karrierjét alkonzulként kezdte. 1939 és 1941 között katona volt, majd rész vett az ellenállásban, így 1945 után a szakmai karrierje felgyorsult: fokozatosan lépett előre a diplomáciai ranglétrán, és 1956-ban a *Becsületrend Lovagja* címet is megkapta. 1959 és 1962 között részt vett az új alkotmány kidolgozásában. 1953 és 1957 között Bukarestben volt követ, majd 1962-ben Budapestre küldték, ahol aktívan részt vett a követségi szint nagyköveti szintre emelésében. 1963 és 1965 között Franciaország első budapesti nagykövete.

[52] Ságvári Endre (1913–1944): jogász, illegális kommunista aktivista.

[53] Révai József (1898–1959): kommunista politikus, parlamenti képviselő, 1947 októberében a Parlament Külügyi Bizottságának elnöke.

[54] Gyöngyösi János (1893–1951): publicista, politikus, külügyminiszter 1944 és 1947 között. 1947 és 1951 között a Pénzügyi Központ elnöke.

[55] HU-MNL-OL-XIX-j-1-u-Volt Küm-vezetők iratanyagai. Radványi János vegyes okmányai-1947-3621/1. (59. doboz).

[56] HU-MNL-OL-XIX-j-1-u-Volt Küm-vezetők iratanyagai. Radványi János vegyes okmányai-1947-6011/1. (59. doboz).

[57] HU-MNL-OL-XIX-j-1-u-Volt Küm-vezetők iratanyagai. Radványi János vegyes okmányai-1948-1166/1. (59. doboz).

[58] HU-MNL-OL-XIX-j-1-u-Volt Küm-vezetők iratanyagai. Radványi János vegyes okmányai-1950-0503/4-5. (59. doboz).

[59] HU-MNL-OL-XIX-j-1-u-Volt Küm-vezetők iratanyagai. Radványi János vegyes okmányai. Minisztertanácsi előterjesztés-1951-503/X/94-1. (59. doboz).

[60] HU-MNL-OL-XIX-j-1-u-Volt Küm-vezetők iratanyagai. Radványi János vegyes okmányai. (59. doboz). A Berei Andor külügyminiszter-helyettes által Szántó Zoltánnak küldött levélben az olvasható, hogy Radványi János a Külügyminisztériumban saját maga beismerte, miszerint Párizsban kapcsolatot tartott fent a másodunokahúgával, és ezzel megsértette az „éberség” szabályait.

[61] HU-MNL-OL-XIX-j-1-u-Volt Küm-vezetők iratanyagai. Radványi János vegyes okmányai. Radványi János kinevezése-1959-11/Ra/13-1. (59. doboz).

[62] HU-MNL-OL-XIX-j-1-u-Volt Küm-vezetők iratanyagai. Radványi János ügye (1967). Radványi külügyminisztériumi viselkedése. (59. doboz, 2–3. o.). „A franciák eljárása általános megütközést keltett, annál is inkább, mert kapcsolataink Franciaországgal ekkor már javuló tendenciát mutattak. Részben e lépés ellensúlyozásaként, részben, mert az akkori III. sz. Politikai Osztály /Nyugat-Európa és az amerikai kontinens/ vezetése megoldatlan volt, Radványi ennek az osztálynak a vezetésére kapott megbízatást 1960. január 11-én. A megbízatással egyidőben – január 7-én, a Külügyminisztérium javaslatára – az Elnöki Tanács rendkívüli követté és meghatalmazott miniszterre nevezte ki. A III. sz. Politikai Osztályt csak 1960. május 1-ig vezette. Ekkor a Külügyminisztérium Protokoll Osztályának vezetője lett. 1962 februárjában felmentették a protokollfőnökség alól és ideiglenes ügyvivői minőségben megbízást kapott a washingtoni követség vezetésére.”

[63] HU-MNL-OL-XIX-j-1-u-Volt Küm-vezetők iratanyagai. Radványi János vegyes okmányai. Radványi János kinevezése-1959-11/Ra/225. (59. doboz).

[64] HU-MNL-OL-XIX-j-1-u-Volt Küm-vezetők iratanyagai. Radványi János ügye (1967). Radványi külügyminisztériumi viselkedése. (59. doboz). „Szakmai munkáját minden központi beosztásban megfelelően végezte. Magatartása és munkatársaihoz való viszonya azonban kétségkívül mutatott lthton jóindulatú, szellemes embernek ismerték, munkatársaival és beosztottaival közvetlen, szinte baráti viszonyban volt, más osztályokon is szerették, tisztelték. Washingtoni működése során azonban az idők folyamán fokozatosan, ezekkel teljesen ellentétes tulajdonságai kerültek felszínre. Munkatársaival durva volt, gyakran trágár szavakkal illette őket, elképzeléseivel szemben ellenvéleményt nem tűrt, igyekezett munkatársait lekötözöttjeivé tenni. Nagyfokú összeférhetlenség jellemezte. Vezetését a rendszeresség hiánya, a kapkodás jellemezte. Teljesen elaprózta magát, mindenről tudni akart. Visszatérő problémája volt, hogy felettesei nem értékelik munkáját, különösen a disszidálását megelőző időben minden alkalmat megragadott arra, hogy a róla alkotott felettési véleményét megtudja, indokolatlanul rosszindulatot sejtett maga körül. Magatartása ismert volt a külügy és más szervek vezetői előtt, de a beszámolókat túlzónak tartották, mivel viselkedését a külképviselet körüli, feszült légkörnek tudták be.”

[65] HU-MNL-OL-XIX-j-1-u-Volt Küm-vezetők iratanyagai. Radványi János és családjának disszidálása (1967)-1968-11 Ra/2-1. Büntető eljárás Radványi János ellen. Jellemzés Radványi János külügyminisztériumi alkalmazottról (59. doboz). Lásd M. SZEBENI: i. m.

[66] A nantesi levéltári források alapvetően az alábbi három kategóriába lehet besorolni: 1. A nemzetközi szervezetekre vonatkozó iratok, a nemzetközi szervezetek mellett működő állandó diplomáciai képviseletek. 2. A francia protektorátusok működése során keletkezett iratok, ezek közül kiemelkedő a Libanonra és Szíriára vonatkozó, 1920–1946 közötti időszakból származó gyűjtemény. A gyűjteményben a diplomáciai források mellett a francia hírszerzés iratai is megtalálhatók, de tartalmazzák a Központ feljegyzéseit, utasításait is, így kiegészítő forrásbázist jelenthetnek. Ez a gyűjtemény elsődlegesen a francia köz-keleti politika történetének tanulmányozásához szolgál ismeretekkel. Ebben a gyűjteményben található a Marokkóra és Tunéziára vonatkozó protektorátusi iratok, a gyarmati adminisztráció ügyei is. 3. Nagykövetségek, követségek, főkonzulátusok, konzulátusok iratai, ABC-rendben, a 16. századtól napjainkig. Politikai levelezés, kereskedelmi, gazdasági és kulturális ügyek (pl. a francia intézetek ügyei, az *Alliance Française* működése), kétoldalú tárgyalások anyagai, egy-egy ország belpolitikájára és vezetőire vonatkozó iratok. A konzulátusok anyagában elsődlegesen a francia állampolgárok hétköznapi ügyeire vonatkozó dokumentumok (pl. anyakönyvek, hagyatéki ügyek) találhatóak, de itt őrzik a Franciaországba érkeztetett (pl. az 1956-os menekültek) ügyeire vonatkozó dokumentumokat is. Lásd *Post diplomatiques et consulaires. Etat général des Fonds en 2020*. <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/archives-diplomatiques/s-orienter-dans-les-fonds-et-collections/etat-general-des-fonds-inventaires-en-ligne/article/ambassades-consulats-reseau-culturel-et-de-cooperation-xvie-xxe-siecles> (Utolsó letöltés ideje: 2020. november 2.).

[67] Párizsi tartózkodásának időszaka egybeesik a NATO megalapításával, így joggal feltételezhetjük, hogy katonai hírszerzői tevékenysége erre terjedhetett ki.

[68] Fejérdy Gergely közlése.

[69] Az 1951-es kitiltása egyértelműen a franciaországi katonai hírszerzői tevékenysége miatt következett be, de magyar dokumentumok a nyugati rokonnal való tiltott kapcsolatot említik, és egyáltalán nem utalnak arra, hogy hírszerzői feladatokat látott volna el. Radványi ugyanakkor okként a női nem körében elért franciaországi hódításait említi, ami persze ironizálás is lehetett részéről. Valószínűsíthető, hogy az előző két tény együttesen játszott szerepet a gyors visszahívásban; az „éberség” hiánya ugyanakkor nem jelentette karrierje azonnali végét, mivel csak 1954-ben távolították el a külügyből, ahova 1957-ben vissza is vették.

[70] Vagyis a francia követ idegen érdeket kiszolgáló, önálló döntéshozatalra képtelen kormánynak tartotta a magyar kormányt.

[71] Guillaume Georges-Picot (1898–1985): francia diplomata 1952 és 1959 az ENSZ főtítkár-helyettese.

[72] Münnich Ferenc (1886–1967): jogász, kommunista politikus, a minisztertanács elnöke 1958 és 1961 között.

[73] Francia részről Münnich Ferencet keményvonalas, a szovjet érdekeket teljesen kiszolgáló politikusnak tartották, aki meghatározta a magyar kormány ideológia-politikai hangvételét.

[74] Az önrendelkezés kérdése körüli vitára utalt. Francia részről az algériai és a magyar nép önrendelkezési jogát állították párhuzamba.

[75] Vagyis a De Gaulle által létrehozott V. Köztársasággal szemben.

[76] Személyét nem sikerült beazonosítani.

[77] Mivel Algériát Franciaország részének tekintették és nem önálló államnak, amellyel kapcsolatot lehetett volna kiépíteni.

[78] Vagyis a volt és a függetlenségüket éppen megszerző francia gyarmatokon.

[79] Henri Quioç, a francia követség tanácsosa.

[80] Hutte, Alfred Eduard (1911–?): jogász, politológus, nyelvész. 1943–1946: Kína, 1946–1948: München, alkonzul. 1948–1949: központi szolgálat. 1949–1951: Nanking, II. titkár. 1951–1952: központi szolgálat. 1952–1954: Yokohama, konzul. 1954–1959: központi szolgálat. 1959–1964: Budapest, II. tanácsos. 1964–1969: Szingapúr, főkonzul, ügyvezető, majd nagykövet. 1969–1972: Lusaka, nagykövet.

[81] Rácz Pál: (1928–1986): katonatiszt, diplomata. 1948-tól a Külügyminisztérium tisztviselője, részben a Központban, részben a berni, belgrádi, washingtoni követségeken. Washingtonból 1957-ben utasították ki. 1958–1959: Párizs, ideiglenes ügyvivő. 1960: központi szolgálat, a IV. számú területi osztály vezetője.

[82] Vagyis francia részről tartottak attól, hogy a magyarok ellenlépként nem adnak *agrémentet* a francia diplomatának.

[83] Párizsban a francia gazdasági és kulturális érdekek miatt tartották fontosnak a kétoldalú kapcsolatok enyhülését. Lásd: MAE CADC Europe Hongrie Dossier 86. Note. De la Hongrie et des relations franco-hongroises. 245–246.

[84] A magyar–francia kapcsolatok helyzetére utal.

[85] Varga István (1931–2007): diplomata, 1958-ban végzett Moszkvában a Nemzetközi Kapcsolatok Intézetében.

[86] Tóth Raymond (1934–2009): diplomata, 1959-ben végzett Moszkvában a Nemzetközi Kapcsolatok Intézetében.

[87] Boncour jelentésében ennek semmi nyoma nem található. Egyébként pozitív véleményt fogalmazott meg Radványi János személyét és képességeit illetően. Lásd: MAE CDAC Europe Hongrie Dossier 121. N° 44/Eu. Nouveau directeur des affaires occidentales. 248–250.

[88] Boldoczki János (1912–1988): kommunista politikus, diplomata, 1953–1956 között külügyminiszter.

[89] A könyvkiállítással kapcsolatban lásd <https://www.femuz.hu/a-nagy-konyvlopas-francia-konyvkiallitas-a-vasfuggony-mogott-konyv/> ^[7] (Utolsó letöltés dátuma: 2021. augusztus 16.)

[90] Boncour szerint Radványi utolsó mondata, utalva a De Gaulle elleni puccsra, így hangzott el: „*Végül Radványi spontánul biztosított arról, hogy itt mindenki De Gaulle tábornok mögött áll az algériai lázadással szemben.*” Lásd MAE CADC Europe Hongrie Dossier 121. N° 44/Eu. Nouveau directeur des affaires occidentales. 250.

[91] Ustor Endre (1909–1998): jogász, diplomata, a Külügyminisztérium Nemzetközi Jogi és Konzuli Osztályának vezetője

[92] Georges Duhamel (1884–1966): orvos, költő, esszéista, akadémikus. Tudomásunk szerint a találkozó nem valósult meg!

[93] Diplomáciai Testületet Ellátó Iroda.

[94] Fulbert Youlou (1917–1972): katolikus pap, 1959 és 1963 között a Kongói Köztársaság első elnöke.

[95] A személyét nem sikerült beazonosítanunk.

[96] Lásd mint fent.

[97] Pierre Maillard (1916–2018): diplomata 1959 és 1964 között De Gaulle elnök diplomáciai tanácsadója.

[98] Jean Delalande követre gondolhatott. Lásd. FEJÉRDY GERGELY – GARADNAI ZOLTÁN: A francia követek és nagykövetek szerepe a Magyarországról alkotott kép változásában (1944–1994). *Levéltári Közlemények*, 89. évf. (2018), 139.

[99] Ahmed Sékou Touré (1922–1984): Guinea elnöke 1958 és 1984 között.

[100] A vízumengedélyezési ügyre vonatkozó többi dokumentum nem található a dossziében. Boncour követ 1964. december 14-én arról tájékoztatta Maillard diplomáciai tanácsadót, hogy a biztonsági szolgálat embereivel abban állapodtak meg, miszerint Radványi János csak rövid tartózkodást lehetővé tevő vízumot kaphat, szoros biztonsági ellenőrzés mellett. Radványi személyének fontosságát mutatja, hogy róla a követ a De Gaulle-al folytatott audiencián is egyeztetni kívánt. Lásd MAE CADN Archives rapatriées de la légation puis ambassade de France à Budapest (1920–1990) 130 PO/1/ Dossier 149 SP-1-7- Dossier Radványi, directeur du protocol. (1967).

[101] GPRA: Gouvernement Provisoire de la République Algérienne (Algériai Köztársaság Ideiglenes Kormány)

[102] Marosán György (1908–1992): radikális kommunista politikus, az Elnöki Tanács elnöknek helyettese.

[103] Dobi István (1898–1968): politikus, országgyűlési képviselő, 1948–1952 között miniszterelnök, 1957–1967 között az Elnöki Tanács elnöke.

[104] Péter János külügyminiszterre utal.

[105] Valószínűleg Fock Jenőre utal.

[106] Raymond Gastambide (1910–2010): jogász, politológus, nagykövet Budapesten 1965 és 1971 között. Lásd FEJÉRDY–GARADNAI: i. m. 141–142.

[107] A szerző megjegyzése.

[108] Jean Paul-Boncour követre utal.

[109] Ezzel kapcsolatban pl. lásd: *On the Hungarian mediation efforts between the US and the Democratic Republic of Vietnam (1965–1967)*. Volume V. Edited by CSABA BÉKÉS, JAMES G. HERSHBERG, JÁNOS KEMÉNY and ZOLTÁN SZŐKE. E-dossier serie 7. Bp., 2020, 65. http://www.coldwar.hu/main_pubs/Hungary_med_vietnam_65-67_vol5.pdf [8]. (Utolsó letöltés időpontja 2021. augusztus 16.)

Címkék:

[Radványi János](#) [9]

[Algéria](#) [10]

Kiadás: 21. évfolyam (2021) 3. szám

Forrás webcím: <https://www.archivnet.hu/konfliktusok-a-magyar-francia-kapcsolatokban-iratok-a-francia-radvanyi-ugy-tortenetehez-1959-1967>

Hivatkozások

[1] <https://www.archivnet.hu/konfliktusok-a-magyar-francia-kapcsolatokban-iratok-a-francia-radvanyi-ugy-tortenetehez-1959-1967>

[2] https://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/2_fortepan_184178.jpg

[3] https://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/3_charles_de_gaulle-1963.jpg

[4] https://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/1_radvanyi_janos_1998-06.jpg

[5] <http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=DBTRNE>

[6] <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/archives-diplomatiques/s-orienter-dans-les-fonds-et-collections/etat-general-des-fonds-inventaires-en-ligne/article/ambassades-consulats-reseau-culturel-et-de-cooperation-xvie-xxe-siecles>

[7] <https://www.femuz.hu/a-nagy-konyvlopas-francia-konyvkiallitas-a-vasfuggony-mogott-konyv/>

[8] http://www.coldwar.hu/main_pubs/Hungary_med_vietnam_65-67_vol5.pdf

[9] <https://www.archivnet.hu/cimkek/radvanyi-janos>

[10] <https://www.archivnet.hu/cimkek/algeria>